

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IMPACT STRATEGIC

Nr. 2 [83]/2022

Revistă științifică trimestrială,
cu acces liber și prestigiu recunoscut de CNATDCU,
indexată în baze de date internaționale (BDI):
CEEOL, EBSCO, Index Copernicus, ProQuest, WorldCat, ROAD

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI

CONSILIUL EDITORIAL

Dorin Corneliu PLEȘCAN, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, președinte
Prof. univ. dr. Daniel DUMITRU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Valentin DRAGOMIRESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Conf. univ. dr. Marius-Victor ROȘCA, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect. univ. dr. Florian CÎRCIUMARU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof. univ. dr. Florian RĂPAN, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”
Conf. univ. dr. Marius ȘERBESZKI, Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”
Conf. univ. dr. Florin DIACONU, Universitatea din București
Dr. Robert ANTIS, Universitatea Națională de Apărare, SUA
Conf. univ. dr. John F. TROXELL, Institutul de Studii Strategice, Colegiul de Război
al Forțelor Terestre, SUA
Dirk DUBOIS, Șeful Colegiului European de Securitate și Apărare, Belgia
Prof. univ. dr. John L. CLARKE, Centrul „George C. Marshall”, Germania
Prof. univ. dr. ing. Pavel NECAS, Universitatea de Management al Securității, Slovacia
Conf. univ. dr. Igor SOFRONESCU, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova
Dr. Péter TÁLAS, Universitatea Națională pentru Servicii Publice, Ungaria

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

CS II dr. Mirela ATANASIU	Conf. univ. dr. Adi MUSTAȚĂ
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU	Lect. univ. dr. Dan-Lucian PETRESCU
Conf. univ. dr. János BESENYŐ	Conf. univ. dr. ing. Florin POPESCU
CS II dr. Cristina BOGZEANU	Conf. univ. dr. Daniel ROMAN
Dr. Daniela-Mădălina GHIBA	CS II dr. Alexandra SARCINSCHI
CS III dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ	CS III dr. Mihai ZODIAN
CS III dr. Daniela LICĂ	

COLEGIU DE REDACȚIE

Redactor-șef: lect. univ. dr. Florian CÎRCIUMARU
Redactor-șef adjunct: Iolanda-Andreea TUDOR
Secretar de redacție: Iulia-Alexandra COJOCARU
Redactor supliment *Colocviu strategic*:
CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU

ADRESĂ

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49;
Fax: (021) 319.57.80
Website: <https://cssas.unap.ro>
E-mail: impactstrategic@unap.ro

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a sursei.

Opiniile exprimate în materialele publicate aparțin strict autorilor și nu reprezintă poziția CSSAS/UNap.

CUPRINS

CUVÂNTUL EDITORULUI

Florian CÎRCIUMARU 5

NATO ȘI UE: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Rolul cooperării structurate permanente în dezvoltarea capabilităților de apărare

Dr. Dragoș ILINCA 7

Baza industrială și tehnologică de apărare europeană, element de susținere a cooperării sub egida politicii de securitate și apărare comune

Dr. Dragoș ILINCA 22

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII – TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE

Problema reprezentării populației kurde în legislativul turc: o privire de ansamblu asupra rezultatelor partidelor kurde în alegerile parlamentare din perioada 1965-2018

Mihai TATOMIR 36

AMENINȚAREA TERORISTĂ

Motivația însușirii teoriilor conspiraționiste QAnon de către creștini și expansiunea fenomenului în 2022

Dr. Iulian DINULESCU 46

EVENIMENT ȘTIINȚIFIC

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ STRATEGII XXI Panelul CSSAS „Studii de Securitate și Apărare” (28-30 iunie 2022)

Raluca STAN

Otilia LEHACI 60

GHID PENTRU AUTORI 63

CUVÂNTUL EDITORULUI

Cea de-a doua ediție din anul 2022, având numărul 83, cuprinde o colecție de patru articole care acoperă o tematică variată, pornind de la rolul PESCO în dezvoltarea capacităților de apărare, continuând cu elemente privind baza industrială și tehnologică de apărare europeană, apoi cu informații despre reprezentarea populației kurde în legislativul turc, precum și prezentarea unor aspecte referitoare la teoriile conspiraționiste QAnon și expansiunea fenomenului în prezent.

În deschidere, rubrica *NATO și UE: politici, strategii, acțiuni* cuprinde două articole, aparținând domnului dr. Dragoș Ilinca. Primul material prezintă rolul determinant al Cooperării Structurate Permanente (PESCO), ca platformă de cooperare între statele membre pentru dezvoltarea capacităților de apărare. Cel de-al doilea articol evidențiază rolul Bazei Industriale și Tehnologice de Apărare Europeană (EDTIB), care, prin maturizarea accelerată din ultimii ani, oferă perspective consistente în ceea ce privește susținerea obiectivelor asumate de UE în domeniul securității și apărării. În acest sens, au fost elaborate proiecte practice privind capacitățile și cercetarea în domeniul apărării, prin intermediul EDTIB, în acord cu agenda Politicii de Securitate și Apărare Comune, consolidând potențialul financiar asociat EDTIB pentru susținerea proiectelor și inițiativelor de cooperare.

În cadrul celei de-a doua rubrici, *Geopolitici și geostrategii – tendințe și perspective*, domnul Mihai Tatomir analizează în articolul său, mișcările politice kurde de pe teritoriul Turciei, cu accent pe evoluția partidelor al căror principal scop constă în susținerea drepturilor minorității în cauză, cu o atenție specială acordată Partidului Democrat al Poporului, care a devenit principala forță politică ce militează pentru afirmarea identității kurde în Turcia.

Seria articolelor din această ediție continuă cu un material semnat de domnul dr. Iulian Dinulescu, care, sub umbrela rubricii *Amenințarea teroristă*, își propune să evidențieze însușirea teoriilor conspirației QAnon de către membrii unor biserici sau congregații creștine, convingeri privite cu îngrijorare de pastorii respectivelor comunități religioase, aceștia trăgând un semnal de alarmă referitor la dezvoltarea unor sentimente religioase bazate pe precepte biblice îmbinate cu teoriile conspirației QAnon.

În aceasta ediție, am inclus rubrica *Eveniment științific*, care subliniază faptul că, în perioada 28-30 iunie, s-a desfășurat *Conferința Științifică Internațională STRATEGII XXI* în format hibrid, în limba engleză, sub patronajul comun al Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS), Facultății de Securitate și Apărare, Facultății de Comandă și Stat Major și cel al Școlii Doctorale, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

În încheiere, vă semnalăm **Ghidul pentru autori**, o lectură recomandată pentru cei ce doresc să disemineze rezultatele cercetării în revista *Impact strategic*.

Pentru cei care descoperă pentru prima dată *Impact strategic*, publicația, realizată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate și editată cu sprijinul Editurii Universității Naționale de Apărare „Carol I”, este revistă științifică cu prestigiu recunoscut din domeniul științe militare, informații și ordine publică, conform Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU).

Publicația apare de douăzeci și doi de ani în limba română și de șaptesprezece ani în limba engleză și abordează o arie tematică complexă – actualitatea politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, problematica păcii și a războiului viitorului, societatea informațională, elemente și aspecte privind comunitatea de informații, aspecte aparținând domeniului de istorie militară. Cititorii găsesc în paginile publicației analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere în care se studiază impactul dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

În ceea ce privește vizibilitatea pe plan internațional – obiectiv primordial al publicației –, recunoașterea calității științifice a revistei este confirmată prin indexarea în bazele de date internaționale CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Germania), EBSCO (SUA), ProQuest (SUA), INDEX COPERNICUS (Polonia), la acestea adăugându-se WorldCat și ROAD ISSN, dar și prin prezența în cataloagele virtuale ale bibliotecilor din instituții prestigioase de peste hotare, precum NATO și ale unor universități cu profil militar din Bulgaria, Polonia, Republica Cehă, Ungaria, Estonia etc.

Impact strategic se tipărește în două ediții distincte, în limba română și în limba engleză. Revista este difuzată gratuit în principalele instituții din sfera securității și apărării, în mediul științific și în cel academic din țară și din străinătate – în Europa, Asia și America.

În încheiere, îi încurajăm pe cei interesați să publice în paginile revistei să prospecteze și să evalueze cu rigoare dinamica mediului de securitate și, totodată, lansăm invitația către studenții, masteranzii și doctoranzii interesați să trimită articole spre publicare în suplimentul lunar al revistei, *Colocviu strategic*, disponibil pe internet la <http://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>, indexat în bazele de date internaționale CEEOL, Google scholar și ROAD ISSN.

Redactor-șef, colonel dr. Florian CÎRCIUMARU
Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate

ROLUL COOPERĂRII STRUCTURATE PERMANENTE ÎN DEZVOLTAREA CAPABILITĂȚILOR DE APĂRARE

*Dr. Dragoș ILINCA**

Cooperarea europeană în domeniul apărării a înregistrat în ultima perioadă progrese semnificative atât din perspectivă operațională, cât și în ceea ce privește dezvoltarea capabilităților de securitate și apărare. În acest context, se plasează lansarea unor inițiative în care problema capabilităților este abordată prin orientarea formulelor de cooperare multinaționale către acoperirea deficitelor identificate în cadrul procesului de planificare derulat sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună. Un rol determinant pentru succesul acestui demers îl are Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), inițiativă lansată la 13 noiembrie 2017, prin Notificarea Comună semnată de miniștrii de externe și ai apărării din 25 de state membre UE. Expresie a caracterului interguvernamental al dimensiunii de securitate și apărare la nivelul Uniunii Europene, PESCO a evoluat rapid către o platformă de cooperare între statele membre pentru dezvoltarea capabilităților de apărare, acoperind o gamă largă de domenii. Astfel, în mai puțin de cinci ani de funcționare, sub egida PESCO au fost inițiate 60 de proiecte de cooperare. De asemenea, la sfârșitul lunii februarie 2022 a fost activată în context operațional prima capabilitate dezvoltată sub auspiciile acestei inițiative. Aceste aspecte sunt de natură să evidențieze potențialul pe care Cooperarea Structurată Permanentă îl poate angaja în susținerea procesului de dezvoltare a profilului și contribuției UE în domeniul securității și apărării.

Cuvinte-cheie: *capabilități; PESCO; PSAC; Tratatul de la Lisabona; UE; Agenția Europeană pentru Apărare; Comitetul Militar UE; Statul Major UE.*

*** Dr. Dragoș ILINCA este coordonator programe de cercetare în cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară din Ministerul Apărării Naționale, București. E-mail: dilinca@yahoo.com**

Considerații introductive

Intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (1 decembrie 2009) a contribuit semnificativ la consolidarea suportului normativ al cooperării europene în domeniul apărării, în special din perspectiva diversificării opțiunilor de dezvoltare a acestei dimensiuni în contextul Uniunii Europene. Elementele de noutate au vizat atât aspecte de ordin instituțional, cât și inițiative concrete menite să ofere posibilitatea abordării flexibile a cooperării între statele membre atât pe dimensiunea operațională, cât și în ceea ce privește dezvoltarea de capacități. Fără a afecta caracterul interguvernamental al Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC), inovațiile aduse de Tratat au avut în vedere crearea cadrului normativ necesar pentru dezvoltarea unor opțiuni suplimentare de aprofundare a cooperării în domenii identificate ca fiind deficitare pentru angajamentul UE în managementul crizelor.

Pe aceste coordonate, Tratatul de la Lisabona a avansat Cooperarea Structurată Permanentă, ca inițiativă¹ menită să ofere un nivel superior de ambiție în domeniul apărării pentru statele interesate. Cu toate acestea, utilizarea potențialului acesteia nu a fost realizată în anii următori, situație generată în mare măsură de criza economică globală în urma căreia resursele alocate domeniului apărării au scăzut semnificativ la nivel european. Această situație se va schimba semnificativ în urma Consiliului European din 19-20 decembrie 2013, în care s-a solicitat Înalțului Reprezentant pentru Politica de Securitate și Relații Externe (HR/VP), Federica Mogherini, evaluarea, în cooperare cu statele membre și Comisia Europeană, a implicațiilor și identificarea oportunităților care derivă din evoluțiile mediului de securitate pentru Uniunea Europeană (European Council, 2013).

Rațiunea acestei abordări trebuie plasată și în contextul particular al evoluțiilor procesului de dezvoltare a Politicii de Securitate și Apărare Comună. Suplimentar presiunii generate de criza economică asupra bugetelor apărării, preocuparea pentru optimizarea modului de utilizare a resurselor pentru apărare aveau la bază și situațiile de criză consemnate în diferite perimetre geografice, precum Irak, Libia, Afganistan și culminând cu agresiunea Rusiei din Ucraina (2014), urmată de anexarea Crimeei. Pe acest fond, interesul general al comunității euroatlantice a vizat menținerea, la nivelul statelor membre NATO și UE, a capacității adecvate de gestionare a provocărilor de securitate. Practic, simultan cu derularea procesului de reflecție care a condus la

¹ Contextul particular generat de eșecul înregistrat în ratificarea Tratatului Constituțional în Franța (29 mai 2005) și Olanda (1 iunie 2005) și-a pus amprenta asupra substanței Tratatului de la Lisabona. Practic, acesta din urmă a preluat în integralitate noutățile avansate prin intermediul Tratatului Constituțional păstrând, astfel, coordonatele abordării flexibile vizând dezvoltarea cooperării în domeniul apărării. În acest context se plasează și Cooperarea Structurată Permanentă ai cărei parametri se vor regăsi la nivelul noului Tratat. (Pentru exemplificare, textul Tratatului Constituțional privind Cooperarea Structurată Permanentă în Official Journal of European Union C310, vol.47, 16 decembrie 2004, pp. 140-141 și pp. 364-365).

adoptarea EUGS, a fost inițiată la nivelul Consiliului European (în cursul anului 2012) o dezbatere privind gestionarea implicațiilor contextului complex al acestei perioade la nivelul capabilităților. Principala direcție de acțiune identificată pentru depășirea dificultăților de ordin financiar a vizat optimizarea modului de generare și menținere a capabilităților de apărare din perspectiva focalizării eforturilor asupra acelor tipuri de capabilități prioritare, remedierea deficiențelor și evitarea redundanțelor, din perspectiva complementarității UE-NATO.

Pe aceste coordonate, prioritățile stabilite pentru dezvoltarea cooperării europene au vizat: consolidarea eficienței, vizibilității și impactului PSAC; consolidarea procesului de dezvoltare a capabilităților și a industriei europene de apărare. Principalele modalități de atingere a acestor obiective au vizat două paliere – punerea în comun a capabilităților necesare pentru susținerea capacității operaționale a UE, respectiv dezvoltarea abordării cooperative prin care statele membre interesate puteau coopera în generarea unui anumit tip de capabilități, oferind, totodată, perspective de eficientizare a cheltuielilor. Elemente preliminare ale celor două procese de reflecție au fost prezentate de Înalțul Reprezentant în cadrul Consiliului European din mai 2015, unul dintre elementele principale fiind reprezentat de abordarea prevederilor Tratatului UE pentru dezvoltarea cooperării europene în domeniul securității și apărării.

Coordonatele astfel avansate au fost preluate în cadrul Strategiei Globale a Uniunii Europene (EUGS), adoptată cu prilejul Consiliului European din 28 iunie 2016. Pornind de la rezultatele procesului de dezvoltare a capacităților de reacție rapidă (Grupurile de luptă UE) devenite operaționale din 2007, orientările EUGS au vizat aprofundarea cooperării între statele membre din perspectiva consolidării abordării structurate, prin valorificarea potențialului oferit prin Tratatul de la Lisabona.

Sub aceste auspicii, a fost deschisă calea pentru inițierea procesului de activare a prevederilor Tratatului Uniunii Europene (TEU), privind Cooperarea Structurată Permanentă. Adoptarea, prin intermediul EUGS, a Nivelului de ambiție al UE în domeniul securității și apărării (răspunsul la conflicte și crize externe; consolidarea capacității statelor partenere; protecția Uniunii și a cetățenilor săi) a contribuit suplimentar la această tendință. Planul de implementare al EUGS, avansat de Înalțul Reprezentant în noiembrie 2016, a promovat o serie de reperi vizând potențiala utilizare a prevederilor TEU în ceea ce privește Cooperarea Structurată Permanentă, care va deveni cunoscută în limbajul de specialitate sub acronimul PESCO. Se indica, astfel, potențialul acestui instrument pentru dezvoltarea abordării modulare la nivelul cooperării între statele membre într-o gamă extinsă de domenii, printre care cele mai importante erau cheltuielile de apărare, dezvoltarea de capabilități și angajamentele operaționale. Abordarea propusă a fost agreată de Consiliul European din 15 decembrie 2016, fiind subliniat interesul pentru accelerarea procesului de

operaționalizare a PESCO pe coordonate de inclusivitate și prin utilizarea abordării modulare în dezvoltarea de proiecte.

Astfel, la 13 noiembrie 2017, un număr de 25 state membre² au formalizat decizia comună de inițiere a cooperării sub auspiciile PESCO. Potrivit prevederilor aferente, decizia statelor membre s-a consemnat prin intermediul unei notificări transmise Înalțului Reprezentant, care include 20 de angajamente în domeniile investiții pentru apărare, dezvoltarea capabilităților, capacitate operațională. Acestea au caracter obligatoriu reprezentând, astfel, substanța inițiativei și elementele de raportare pentru activitatea dezvoltată de statele membre participante la PESCO.

1. Principii și criterii de funcționare

Dezbaterea care a însoțit procesul de activare a PESCO a fost susținută de așteptările majore privind potențialul acestei inițiative pentru dezvoltarea rolului UE în domeniul securității și apărării. După cum se cunoaște, acest aspect a însoțit întreaga evoluție a cooperării europene, sondajele³ de opinie ale ultimelor decenii indicând fără echivoc sprijinul substanțial față de dezvoltarea preocupărilor legate de domeniul apărării la nivelul UE. După cum menționam, Tratatul de la Lisabona a adus o serie de îmbunătățiri asupra cadrului de dezvoltare a PSAC, oferind o platformă mult mai ambițioasă în care PESCO reprezenta unul dintre principalele elemente⁴. Paradigma oferită de Tratatul UE pentru funcționarea inițiativei cuprindea o serie de aspecte având caracter general privind participarea la această formă de cooperare, care este deschisă tuturor statelor în baza unor criterii de performanță în ceea ce privește diferite componente ale participării acestora la cooperarea europeană în domeniul securității și apărării sub egida PSAC (ex. programe de cooperare în

² Statele semnatare ale notificării privind activarea PESCO sunt: Austria, Belgia, Bulgaria, Republica Cehă, Croația, Cipru, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Italia, Irlanda, Letonia, Lituania, Luxemburg, Olanda, Polonia, Portugalia, România, Slovenia, Slovacia, Spania și Suedia.

³ Pentru exemplificare, sondajele derulate în contextul adoptării Tratatului de la Maastricht și, subsecvent, crearea Uniunii Europene, relevă sprijinul consistent (77% pentru, față de doar 13% împotriva) pentru dezvoltarea unei „politici comune de apărare” (Eurobarometru 39 – 1993, disponibil la adresa https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_93_387). Această tendință s-a menținut pe coordonate relativ similare și în anii următori cu momente de consolidare în contextul diferitelor situații de criză care au marcat deceniile de după crearea UE. În acest context, se plasează opiniile favorabile (75-81%) exprimate față de dezvoltarea apărării la nivel european, în cursul anului 2014, influențate de evoluțiile situației de conflict în urma căreia Rusia a anexat Peninsula Crimeea (Standard Eurobarometer 89).

⁴ Alături de PESCO, prevederile Tratatului de la Lisabona au mai inclus prevederi importante în domeniul securității și apărării, precum: Clauza de apărare reciprocă (Art. 42.7); optimizarea cooperării instituționale între Agenția Europeană de Apărare și Comisia Europeană; mecanismul de flexibilitate în domeniul operațiilor (Art.44); clauza de solidaritate (Art. 222); definirea politicii de armament și a capabilităților de apărare în context european.

domeniul dezvoltării de capacități; participare în operații și la crearea capacităților de reacție rapidă – Grupuri de luptă) (Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2012).

Caracterul excepțional al PESCO a fost consolidat printr-o serie de angajamente la care statele membre subscriu ca fiind principala finalitate a inițiativei. În esență, acestea vizează aprofundarea integrării în domeniul apărării la nivelul statelor membre participante, opțiune vizibilă prin promovarea abordării comune și a simetriei instituționale în ceea ce privește dezvoltarea capacităților, atât din perspectiva procesului decizional, cât și în ceea ce privește aspectele bugetare asociate (Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2012). Posibilitatea armonizării abordărilor naționale reprezintă una dintre principalele trăsături ale cooperării în context PESCO, prevederile TEU indicând un set de posibilități prin care statele membre participante să-și poată pune în comun capacitățile relevante, simultan cu identificarea unor opțiuni de specializare/nișă care să permită utilizarea mai eficientă a resurselor existente. Prioritățile cooperării PESCO pe dimensiunea capacităților vizează remedierea deficiențelor identificate la nivelul procesului de planificare a apărării derulat la nivelul UE, în raport cu obiectivele globale⁵ adoptate de UE în intervalul 1999-2004.

În aceeași logică, este avansată necesitatea de promovare a unor formule colaborative sub egida PESCO, în domeniile logistic și pregătire, opțiune care venea să răspundă profilului modular al cooperării sub egida acestei inițiative. De asemenea, preocuparea pentru consolidarea sinergiei între statele participante vizează și aspectele de natură financiară asociate procesului de dezvoltare a capacităților, nivelul alocațiilor bugetare pentru apărare fiind identificat ca unul dintre principalele criterii pe care statele participante trebuie să-l îndeplinească. În conexiune cu aceste aspecte, se distinge interesul pentru consolidarea profilului european al cooperării sub egida PESCO, vizibilă mai cu seamă în ceea ce privește obligația statelor participante de a fi parte a proiectelor colaborative dezvoltate în contextul PSAC și sub coordonarea Agenției Europene pentru Apărare.

Dimensiunea operațională este abordată la nivelul PESCO din aceeași perspectivă, vizând dezvoltarea cooperării în susținerea unor obiective comune, cu accente particulare în ceea ce privește aprofundarea aspectelor de interoperabilitate, disponibilitatea și potențialul de dislocare a forțelor (Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2012). Asupra acestor aspecte se cuvine a fi făcute precizări suplimentare privind relația dintre PESCO și componenta operațională a PSAC. În momentul activării prevederilor TEU privind cooperarea structurată în domeniul apărării, Uniunea Europeană atinsese nivelul de maturitate instituțională și procedurală care să permită generarea și susținerea angajamentelor operaționale multiple. Practic, în intervalul 2000-2017, prezența UE în domeniul managementului crizelor

⁵ Headline Goal 1999 – crearea Forței de Reacție Rapidă și Headline Goal 2004 – crearea Grupurilor de luptă ale UE.

consemnase un număr de 35 operații civile și militare derulate în diferite perimetre geografice. În plus față de cazul domeniului dezvoltării de capacități, abordarea dimensiunii operaționale în context PESCO venea pe fondul unor progrese evidente înregistrate de UE în anii precedenți. Din această perspectivă, principala direcție de acțiune a vizat rafinarea aspectelor de generare a angajamentelor în domeniul managementului crizelor, în sensul dezvoltării potențialului UE de a compune un spectru complet de forțe, simultan cu aprofundarea convergenței politice în ceea ce privește perspectivele de dezvoltare a rolului operațional al UE.

În mod evident, cadrul oferit de TEU pentru funcționarea PESCO avea un caracter preponderent general menit să ofere repererele strategice ale acestui format de cooperare, aspectele de ordin procedural tehnic urmând să fie reglementate prin decizii ale Consiliului. Această procedură va fi utilizată în contextul lansării inițiativei, prin adoptarea unor acte subsecvente care vor completa cadrul oferit de Tratat cu elemente suplimentare privind modul de funcționare, inclusiv în ceea ce privește dinamica proiectelor de cooperare.

Din această perspectivă, notificarea din noiembrie 2017, prin care PESCO a fost activată, a adus mai multă claritate și precizie în ceea ce privește domeniile de aplicabilitate ale acestei inițiative. Pornind de la cadrul oferit de Tratat, au fost dezvoltate 20 de angajamente care detaliază domeniile avute în vedere pentru structurarea cooperării în contextul acestei inițiative. De asemenea, adoptarea acestor angajamente trebuie privită și din perspectiva unei mai bune integrări a PESCO în ansamblul evoluțiilor înregistrate de PSAC, în special prin lansarea altor inițiative asociate dezvoltării de capacități, precum Procesul Coordonat de Analiză în domeniul Apărării – CARD (noiembrie 2016) și Fondul European pentru Apărare – EDF (iunie 2017). În aceeași logică, detalierea angajamentelor de cooperare avea scopul asocierii PESCO cu progresele înregistrate în ceea ce privește dezvoltarea capacităților de reacție rapidă ale UE (Grupurile de Luptă). De asemenea, s-a avut în vedere creșterea gradului de utilitate a noii inițiative în ceea ce privește valorificarea lecțiilor desprinse în urma derulării diferitelor operații de management al crizelor. Astfel, se avea în vedere contribuția statelor membre la îmbunătățirea procesului de generare a forțelor, precum și viteza de dislocare a acestora, inclusiv din perspectiva mobilității militare la nivelul Uniunii Europene (European Council, 2017, p. 4).

2. Sistemul de guvernare

În definirea modelului de guvernare care urma să fie utilizat pentru funcționarea PESCO, statele participante au agreeat o formulă inspirată din modelul de funcționare a cooperării europene sub egida PSAC. Această opțiune a avut în vedere preocuparea statelor de a nu genera un exces birocratic care să creeze sarcini financiare

suplimentare. Simultan, s-a avut în vedere respectarea profilului interguvernamental pe care dimensiunea de securitate și apărare îl are, potrivit Tratatului Uniunii Europene. Conform acestuia, centrul acțiunii decizionale reunește statele membre, finanțarea diferitelor proiecte asociate acestui domeniu fiind în responsabilitate exclusiv națională.

De asemenea, modul de funcționare a PESCO trebuia abordat în sinergie cu sistemul instituțional creat pentru gestionarea cooperării instituționalizate sub egida PSAC, astfel încât să permită integrarea inițiativei în ansamblul dezvoltat până la acest moment. Nu se puteau genera, însă, diminuări ale caracterului specific al PESCO și, mai ales, ale geometriei variabile a participării statelor, care nu era obligatoriu să includă toate statele membre, participarea la această formă de cooperare fiind o chestiune de opțiune individuală. Formula aleasă a vizat implicarea Înalțului Reprezentat pentru Politica de Securitate și Afaceri Externe (HVRP) în derularea activităților PESCO. Prin rolul central al acestuia în coordonarea PSAC, cooptarea HRVP asigură condițiile pentru armonizarea aspectelor politice și practice ale PESCO cu procesele desfășurate în mod constant cu participarea tuturor statelor membre. De asemenea, importanța HRVP se valoriza și din perspectiva asigurării transparenței necesare a activităților și proiectelor PESCO în raport cu celelalte state membre UE care nu participau la această inițiativă. În sprijinul activității Înalțului Reprezentant pe componenta PESCO, statele participante au agreat crearea unui Secretariat alcătuit din Agenția Europeană pentru Apărare (EDA), Serviciul European pentru Acțiune Externă (EEAS) și Statul Major Internațional al UE (EUMS). La nivelul acestei entități, repartiția sarcinilor a vizat gestionarea aspectelor de capabilități de către EDA, opțiune care răspundea prerogativelor de coordonare în acest domeniu, stabilite conform prevederilor Tratatului (Art.42(3) și Art.45(2)). Aspectele operaționale asociate implicării HRVP urmau să fie gestionate de către EEAS-EUMS.

Din perspectiva dinamicii interne a PESCO, sistemul de guvernare a fost structurat pe două niveluri, modelul fiind astfel gândit pentru a asigura coerența practică cu celelalte procese și inițiative PSAC. De asemenea, s-a avut în vedere utilizarea cadrului instituțional existent la nivelul UE, precum și structurile asociate acestuia. Astfel, nivelul superior este asigurat prin intermediul Consiliului Afaceri Externe, în formatul miniștrilor apărării (doar cu statele participante la PESCO), care adoptă decizii și formulează recomandări, vizând orientarea strategică a inițiativei, guvernarea palierelor inferioare, precum și adoptarea proiectelor de cooperare (European Council, 2017). La nivelul acestui palier se plasează și procedura de aprobare prin unanimitate a proiectelor de cooperare, precum și în ceea ce privește participarea altor state membre în cadrul PESCO (aspect reglementat prin votul cu majoritate calificată). În mod simetric, la nivelul Consiliului se decide prin vot cu majoritate calificată și în ceea ce privește suspendarea participării statelor membre din cadrul PESCO, în cazul în care acesta nu mai îndeplinește criteriile și

angajamentele menționate. Asupra acestui palier al discuției, setul de norme comune adoptate în susținerea derulării proiectelor includ posibilitatea de participare a statelor membre la acest tip de cooperare cu statut de observator. De asemenea, este prevăzută și posibilitatea participării statelor terțe la proiectele de cooperare, în condițiile îndeplinirii criteriilor care stau la baza funcționării PESCO și a acceptului statelor membre.

Cel de-al doilea palier vizează proiectele de cooperare, reglementat suplimentar prin adoptarea unui set de norme și principii distincte care să permită o abordare uniformă, precum și să reflecte caracterul multinațional al demersurilor, indiferent de domeniul de aplicabilitate. Astfel, în governanța proiectelor, rolul central revine statelor membre participante. În baza tipologiei de tip cluster, PESCO oferă platforma de dezvoltare a unor formule cu geometrie variabilă de cooperare între statele membre. Reflectarea concretă a acestei abordări vizează alcătuirea unor grupuri de state interesate în lansarea propunerilor de proiecte și, subsecvent, de implementare a acestora în baza aprobării Consiliului. Participarea în cadrul proiectelor presupune o serie de obligații pentru statele membre implicate, în ceea ce privește aspectele de resurse (financiare și umane), echipamente, expertiză etc. Maniera de formalizare vizează încheierea unor aranjamente de cooperare după tipologia memorandumurilor de înțelegere între statele participante. În acest sens, este de subliniat faptul că PESCO reprezintă o inițiativă al cărei suport esențial derivă exclusiv din contribuția statelor membre, fără a beneficia de sprijin din zona comunitară sau a bugetului UE.

În același timp, autonomia la nivelul modului de gestionare a proiectelor reprezintă principiul de bază pentru funcționarea acestora, statelor participante revenindu-le dreptul de reglementare a procesului decizional intern sau a modului de repartitie a sarcinilor. Această abordare trebuie privită ca o modalitate de armonizare a caracterului interguvernamental a PSAC cu natura flexibilă a PESCO, inclusiv în ceea ce privește natura obligatorie a angajamentelor asumate sub aceste auspicii. Practic, gradul ridicat de autonomie acordat modului de funcționare a cooperării la nivelul proiectelor corespunde unui nivel relativ similar de responsabilitate pe care statele membre îl asumă în momentul implicării concrete. Pe coordonate similare se plasează și necesitatea de a acorda o atenție particulară armonizării între proiectele dezvoltate sub egida PESCO sau a celor cu profil similar inițiate sub alte auspicii instituționale (European Council (CFSP), 2018).

De asemenea, interacțiunea dintre dinamica internă a proiectelor și palierul decizional la nivelul Consiliului este cantonat în perimetrul unui instrument de informare periodică asupra evoluțiilor înregistrate în procesul de implementare. Interfața principală în acest context este asigurată prin cooperarea dintre statul coordonator al proiectului și Secretariatul PESCO, la nivelul căruia se realizează transferul de date relevante privind evoluția proiectelor. Această formă de

interacțiune reprezintă, totodată, platforma de susținere a mecanismului de evaluare a progreselor înregistrate la nivelul PESCO. Având în vedere caracterul obligatoriu al angajamentelor asumate de statele membre în momentul asocierii la această inițiativă, procesul de evaluare a progreselor înregistrate reprezintă o componentă esențială pentru cuantificarea progreselor generale și a contribuțiilor naționale.

Spre deosebire de alte inițiative⁶ care vizează dezvoltarea capacităților de apărare, lansate în perioada premergătoare intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, noutatea PESCO rezidă și în structurarea unui mecanism cuprinzător de evaluare privind progresele generale ale inițiativei, dar și de valorizare individuală a contribuțiilor statelor membre. Pornind de la aceste repere, s-a avut în vedere dezvoltarea unui proces care se derulează cu periodicitate la două niveluri, corespunzând rolului statelor membre, precum și caracterului particular al PESCO. La nivel național, procesul de evaluare vizează elaborarea de către statele membre participante a unor Planuri naționale de implementare focalizate asupra modului de îndeplinire a angajamentelor PESCO (European Council (CFSP), 2017). Perspectiva națională este dublată de raportul elaborat periodic de Înalțul Reprezentant privind progresele înregistrate în evoluția PESCO, care abordează această problematică și din perspectiva coerenței cu procesele și inițiativele aflate în derulare la nivelul UE, în domeniul securității și apărării (European Council, 2019).

3. Proiecte de capacități

În structurarea inițiativei PESCO s-a avut în vedere implementarea unei abordări etapizate pentru dezvoltarea proiectelor de cooperare. Ca și în cazul celorlalte paliere analizate, principiul flexibilității a guvernat dezvoltarea matricei funcționale a PESCO, astfel încât să permită o conectare realistă a proiectelor de cooperare cu specificul fiecărui angajament. Practic, fiecare dintre angajamentele care stă la baza funcționării PESCO are caracter particular în ceea ce privește durata necesară de implementare, caracterul cuprinzător, nivelul de resurse implicate etc. Pe aceste considerente, devenea necesară adoptarea unei abordări etapizate în stabilirea reperelor de implementare a angajamentelor care să asigure caracterul realist al nivelului de ambiție al PESCO, precum și caracterul incluziv al participării statelor membre. De asemenea, în stabilirea corelațiilor necesare se avea în vedere integrarea procesului de implementare a angajamentelor în ansamblul demersurilor asociate îndeplinirii nivelului de ambiție stabilit prin Strategia Globală a Uniunii Europene. Nu în ultimul rând, derularea PESCO trebuia corelată cu definirea noului Cadru Financiar Multianual, având aplicabilitate pentru intervalul 2021-2027, astfel

⁶ Planul european de acțiune în domeniul capacităților (European Capabilities Action Plan - ECAP) – 2002 sau Planul de dezvoltare a capacităților (Capability Action Plan - CDP) – 2008.

încât să asigure o sincronizare adecvată a eforului financiar, în special la nivelul statelor membre.

Pe aceste coordonate, PESCO a fost structurată în două etape/faze, 2018-2021, respectiv 2021-2025. Aproape simultan cu transmiterea de către statele participante a notificării privind inițierea PESCO, acestea au adoptat o Declarație prin care au fost promovate 17 proiecte de cooperare, care vor fi lansate începând din anul următor. Tipologia de promovare a primelor proiecte de cooperare venea să reflecte sustenabilitatea consensului politic vizând sprijinul statelor membre față de PESCO, chiar și în condițiile unei relativ insuficient aprofundări la nivel practic (Blockmans și Crosson, 2021, p. 93). Trăsătura principală a primului val de proiecte PESCO a fost caracterul multidisciplinar al acestora, abordând o plajă extinsă de aspecte asociate dezvoltării capabilităților și a capacității de susținere a angajamentelor operaționale (European Council, 2017). Ulterior, proiectele asumate de statele membre vor face obiectul aprobării la nivelul Consiliului UE, procedură care va fi folosită din acest moment pentru funcționarea PESCO.

În ceea ce privește aspectele de fond ale primului pachet de proiecte, se impune menționarea unei serii de precizări. După cum a fost menționat anterior, existența PESCO a fost gândită în ansamblul procesului de dezvoltare a cooperării europene sub egida PSAC, fiind menită, astfel, să susțină acest demers fără a genera formule de duplicare. Pornind de la acest principiu, elementele esențiale de orientare pentru structurarea proiectelor de cooperare se regăseau la nivelul cadrului strategic asociat PSAC, atât prin intermediul Strategiei Globale (Nivelul de ambiție), cât și prin setul de priorități agreeate în cadrul Planului de dezvoltare a capabilităților (European Defence Agency, 2018). Acesta din urmă reprezintă un instrument de planificare în domeniul capabilităților care se actualizează la fiecare patru ani de către Agenția Europeană pentru Apărare, fiind menit să ofere reperele privind cerințele de capabilități la nivel european, pe termen scurt și mediu. Primul CDP a fost andosat în iulie 2008.

Definirea primelor proiecte de cooperare sub egida PESCO s-a raportat la prioritățile avansate prin intermediul CDP (Fiott, 2018, p. 2), existând, însă, un decalaj, având în vedere faptul că procesul de revizuire a fost finalizat la jumătatea anului 2018, inclusiv în ceea ce privește adoptarea la nivelul UE a priorităților în domeniul dezvoltării de capabilități. Acestea reprezintă, practic, o platformă cuprinzătoare incluzând 11 domenii asociate atât capabilităților specifice pentru categoriile de forțe, cât și cele necesare pentru gestionarea amenințărilor asimetrice (cyber, hibrid), superioritate informațională, comunicații spațiale etc. (European Defence Agency, 2007, pp. 6-7). Următoarele tranșe de proiecte PESCO adoptate la nivelul Consiliului în noiembrie 2018 (17), noiembrie 2019 (13), noiembrie 2021 (14) au fost mai bine conectate la prioritățile agreeate de statele comune prin CDP. De asemenea, profilul proiectelor de cooperare a căpătat gradual contururi

tot mai distincte în ceea ce privește dimensiunea operațională, răspunzând, astfel, opțiunilor asumate de statele membre în cadrul procesului de revizuire strategică a PESCO. Acesta s-a derulat în scopul capitalizării lecțiilor învățate din etapa 2018-2021 și pentru orientarea activității celei de-a doua etape a PESCO. Concluziile acestui proces de reflecție, adoptate la nivelul Consiliului în 20 noiembrie 2000, au indicat interesul statelor membre participante pentru obținerea de rezultate concrete la nivelul PESCO, inclusiv din perspectiva consolidării eficienței operaționale a UE și a dezvoltării capabilităților necesare pentru derularea acestora. De asemenea, o dimensiune abordată cu prioritate în cadrul procesului de revizuire a vizat consolidarea conexiunii între proiectele de cooperare și dimensiunea de investiții în domeniul apărării, inclusiv în ceea ce privește finalitatea industrială a demersurilor cooperative având drept scop dezvoltarea de capabilități (Council of the European Union, 2020).

Ceea ce trebuie subliniat referitor la profilul proiectelor este faptul că sursele de inspirație în definirea acestora acoperă un spectru extins de domenii, răspunzând atât priorităților agreeate în comun pentru dezvoltarea de capabilități (după cum este cazul CDP), cât și în ceea ce privește potențialul și interesul de cooperare pe domenii punctuale între statele membre. Discuția privind orientările care stau la baza procesului de structurare a proiectelor de cooperare PESCO merită aprofundată și din perspectiva rolului pe care îl are interacțiunea dintre statele membre în contextul cooperării europene în domeniul apărării, sub auspiciile Politicii de Securitate și Apărare Comune. Mai precis, este vorba despre palierul percepțiilor și abordărilor naționale în ceea ce privește aplicarea prevederilor Planului de dezvoltare a capabilităților, cu accent asupra potențialelor formule de cooperare între statele membre, care să răspundă priorităților stabilite la nivel european.

Această dimensiune nu reprezintă o premieră asociată neapărat lansării PESCO, fiind una dintre temele abordate în mod constant pe durata procesului de dezvoltare a dimensiunii de securitate și apărare, încă din etapele inițiale ale acestuia din decembrie 1999. Interesul pentru dezvoltarea abordărilor cooperative în domeniul capabilităților s-a manifestat cu intensitate în contextul adoptării Strategiei Globale a UE, fiind identificat ca o opțiune cu potențial semnificativ de a contribui la eliminarea deficitelor de capabilități, precum și la o utilizare mai eficientă a resurselor aflate la dispoziție. Primele orientări privind nivelul de ambiție pentru dezvoltarea programelor colaborative în context european au fost adoptate de statele membre UE în cadrul reuniunii Comitetului Director al EDA, din 19 noiembrie 2007. Astfel, au fost agreeate patru repere țintă pentru structurarea cheltuielilor de apărare ale statelor membre în ceea ce privește achiziția individuală (20%) și colaborativă (35%), respectiv cercetare și tehnologii (național – 2%, colaborativ 20%). Acestea au un caracter voluntar, translatarea în planurile naționale depinzând exclusiv de decizia națională (European Defence Agency, 2007, p. 1).

Progresele înregistrate în anii următori nu au validat, însă, așteptările față de creșterea ponderii cheltuielilor colaborative și a abordărilor multinaționale în context UE. Această situație s-a reflectat în textul EUGS, prin lansarea ideii de creare a unui mecanism de cooperare între statele membre sub forma unui Proces coordonat de analiză a apărării, menit să contribuie la consolidarea interacțiunii între statele membre. Beneficiile anticipate vizau aprofundarea coerenței între planurile naționale de înzestrare, precum și în ceea ce privește armonizarea proceselor de planificare în domeniul apărării (Council of the European Union, 2016, p. 46). Maniera de concretizare a acestui obiectiv s-a realizat prin aprobarea de către Consiliul UE, în mai 2017, a unui nou instrument, denumit Procesul coordonat de analiză anuală a apărării (CARD). Primul ciclu de activitate sub egida CARD s-a derulat în intervalul 2019-2020, în urma căruia au fost identificate o serie de domenii considerate a fi de interes pentru statele membre, în dezvoltarea capacităților, precum: viitorul tanc de luptă; sistemul soldatul viitorului; nave de patrulare; sisteme C-UAS; aplicațiile de apărare în domeniul spațial; mobilitate militară.

Din perspectiva efortului de consolidare a capacității operaționale a UE, procesul de evaluare CARD a subliniat importanța unor domenii, precum proiecția forței, capabilități de angajament non-cinetic și protecția forței (European Defence Agency, 2020, pp. 6-7). Relevanța domeniilor identificate prin intermediul CARD este cu atât mai importantă în contextul discuției privind profilul proiectelor PESCO. Practic, derularea primului ciclu CARD a reprezentat, alături de CDP și EUGS, cel de-al treilea izvor de inspirație pentru definirea proiectelor de cooperare sub egida PESCO. Pe aceste coordonate, conexiunea dintre oportunitățile de cooperare identificate prin intermediul CARD și PESCO poate fi vizualizată cu ușurință în ultima tranșă de proiecte adoptate în noiembrie 2021, la nivelul căreia aspectele de mobilitate⁷, supraveghere maritimă și capabilități în domeniul spațial reprezintă elementele cele mai importante.

Concluzii

După cum se observă, operaționalizarea prevederilor Tratatului Uniunii Europene privind Cooperarea Structurată Permanentă s-a derulat în mod eficient și pragmatic. Într-un interval de timp redus au fost înregistrate progrese semnificative vizibile, mai cu seamă prin pachetul consistent de proiecte avansate de statele membre pe parcursul celor patru tranșe aprobate în ultimii ani. Acest lucru atestă, în

⁷ De menționat faptul că proiectul privind mobilitatea militară întrunește participarea cea mai extinsă dintre toate inițiativele dezvoltate în cadrul PESCO. Astfel, 24 de state membre și 3 state terțe (SUA, Canada și Norvegia) participă la acest proiect.

primul rând, atractivitatea acestei inițiative pentru statele membre, ceea ce contribuie la susținerea politică a inițiativei. În egală măsură, progresele înregistrate trebuie privite și din perspectiva funcționalității inițiativei în cadrul mai larg al proceselor derulate sub egida PSAC. Practic, interacțiunea dintre PESCO și CDP sau CARD a devenit o realitate care produce rezultate palpabile, oferind, totodată, premise pentru evitarea duplicărilor și asigurarea coerenței.

Cu toate acestea, nu trebuie omis caracterul specific al PESCO, care reprezintă manifestarea concretă a flexibilității în domeniul apărării. Rațiunea principală a acestei abordări a vizat dezvoltarea unui instrument menit să impulsioneze cooperarea europeană. Încă din momentul lansării PESCO, așteptările privind impactul acesteia asupra dinamizării cooperării europene au fost la un nivel superior, excedând chiar potențialul și aria de aplicabilitate a inițiativei. În mod evident, acestea pot fi privite ca fiind specifice etapelor inițiale ale oricărui proces care presupune un anumit nivel de complexitate, cu atât mai accentuată în ceea ce privește dezvoltarea capacităților de apărare și a susținerii angajamentelor operaționale. Din evaluarea primei etape PESCO rezultă o serie de concluzii ferme în ceea ce privește consolidarea profilului acestei inițiative ca formulă integratoare a demersurilor de remediere a deficiențelor UE în materie de capacități. Interesul statelor membre de a aborda problematica deficitelor de capacități în context PESCO se înscrie pe o tendință ascendentă, atât din perspectiva numărului de proiecte avansate, cât și în ceea ce privește complexitatea acestora.

În mod evident, nu poate fi exclus din această discuție caracterul evolutiv al mediului de securitate și implicațiile pe care le generează la nivelul capacităților. Din această perspectivă, următorii ani vor avea o importanță particulară asupra modului în care agenda PESCO se va adapta și, subsecvent, va putea genera inițiative de cooperare relevante. Problema sustenabilității inițiativei reprezintă principala provocare pentru perioada următoare, în special din perspectiva susținerii financiare a proiectelor de cooperare. Implicațiile directe ale acestor aspecte se reflectă la nivelul statelor membre participante, cu atât mai mult în condițiile maturizării proiectelor de cooperare și avansarea acestora către o finalitate industrială. Oportunități majore pot fi valorificate în contextul funcționării Fondului European pentru Apărare (2021-2027), care poate contribui la finanțarea unor proiecte generate în context PESCO.

Suplimentar acestor aspecte asociate dinamicii interne a inițiativei, Cooperarea Structurată Permanentă trebuie privită și din perspectiva rolului acesteia în asigurarea complementarității cu demersuri și procese derulate în cadrul altor organizații, în special NATO. Abordarea sinergică în acest domeniu reprezintă o necesitate generată atât de apartenența comună a majorității statelor membre ale celor două organizații, cât și de necesitatea unei gestionări eficiente a resurselor pentru apărare.

BIBLIOGRAFIE:

- Blockmans, Steven și Crosson, Dylan Macchiarini. 2021. "PESCO: A Force for Positive Integration", *EU Defence, European Foreign Affairs Review* 26, Special Issue (2021), Kluwer Law International BV.
- Council of the European Union. 2016. *Implementation Plan on Security and Defence*, 14 noiembrie 2016, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_implementation_plan_st14392.en16_0.pdf
- Council of the European Union. 2020. "Council Conclusions on the PESCO Strategic Review 2020", <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13188-2020-INIT/en/pdf>
- European Council. 2012. *Conclusions*, 13-14 decembrie 2012, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/134353.pdf
- European Council. 2013. *European Council Conclusions*, 19-20 decembrie 2013, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-217-2013-INIT/en/pdf>
- European Council. 2017. *COUNCIL DECISION (CFSP) 2017/2315 of 11 December 2017 establishing permanent structured cooperation (PESCO) and determining the list of participating Member States*.
- European Council. 2017. *Declaration on PESCO projects*, 11 decembrie 2017, URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/32020/draft-pesco-declaration-clean-10122017.pdf>
- European Council. 2017. *Notification on Permanent Structured Cooperation (PESCO) to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*, Bruxelles, noiembrie 2017, <https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>
- European Council. 2018. *COUNCIL DECISION (CFSP) 2018/340 of 6 March 2018 establishing the list of projects to be developed under PESCO*.
- European Council. 2018. *COUNCIL DECISION (CFSP) 2018/909 of 25 June 2018 establishing a common set of governance rules for PESCO projects*.
- European Council. 2018. *COUNCIL RECOMMENDATION of 15 October 2018 concerning the sequencing of the fulfilment of the more binding commitments undertaken in the framework of permanent structured cooperation (PESCO) and specifying more precise objectives (2018/C 374/01)*.
- European Council. 2019. *COUNCIL RECOMMENDATION of 14 May 2019 assessing the progress made by the participating Member States to fulfil commitments undertaken in the framework of permanent structured cooperation (PESCO) (2019/C 166/01)*.
- European Council. 2020. *COUNCIL RECOMMENDATION of 15 June 2020 assessing the progress made by the participating Member States to fulfil commitments*

undertaken in the framework of permanent structured cooperation (PESCO) (2020/C 204/01).

European Council. 2021. *COUNCIL RECOMMENDATION of 16 November 2021 assessing the progress made by the participating Member States to fulfil commitments undertaken in the framework of permanent structured cooperation (PESCO) (2021/C 464/02).*

European Defence Agency. 2007. *Defence Data*, Bruxelles.

European Defence Agency. 2018. *EU Capability Development Priorities*, Bruxelles.

European Defence Agency. 2020. *CARD Report 2020*, Bruxelles, 2020.

European External Action Service, 2016. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for European Union's Foreign and Security Policy*, Bruxelles.

Fiott, Daniel. 2018. *EU defence capability development. Plans, priorities, projects*, EUISS Brief, nr. 6, 2018, EU Security Studies Institute.

Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2012. *Tratatul privind Uniunea Europeană (versiunea consolidată)*, C326, 26.10.2012, URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:EN:PDF>

BAZA INDUSTRIALĂ ȘI TEHNOLOGICĂ DE APĂRARE EUROPEANĂ, ELEMENT DE SUSȚINERE A COOPERĂRII SUB EGIDA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNE

*Dr. Dragoș ILINCA**

Dezvoltarea profilului UE în domeniul securității și apărării a reprezentat o constantă a ultimelor două decenii, fiind unul dintre proiectele cele mai dinamice ale integrării europene. Pe aceste coordonate, ultimii ani au consemnat progrese semnificative, ilustrate atât prin derularea unui număr semnificativ de operații civile și militare, în diferite perimetre geografice, cât și prin lansarea unor inițiative de cooperare în domeniul capacităților de apărare, respectiv al cercetării în acest domeniu. Cadrul de raportare al acestor evoluții a cunoscut, de asemenea, schimbări majore, integrate în procesul de realizare a Bazei Industriale și Tehnologice de Apărare Europeană (EDTIB). După o etapă de structurare conceptuală derulată între anii 2007-2013, profilul acestui construct s-a maturizat accelerat în ultimii ani, oferind perspective consistente în ceea ce privește susținerea obiectivelor asumate de UE în domeniul securității și apărării. În acest sens, au fost elaborate proiecte practice privind capacitățile și cercetarea în domeniul apărării, prin intermediul EDTIB, în acord cu agenda Politicii de Securitate și Apărare Comune. Un rol extrem de important îl reprezintă consolidarea potențialului financiar asociat EDTIB pentru susținerea proiectelor și inițiativelor de cooperare. Utilizarea resurselor bugetului Uniunii Europene, stimulată în contextul EDTIB, reprezintă o schimbare strategică de paradigmă în care cooperarea europeană a evoluat până acum. Rezultatele înregistrate până în prezent indică viabilitatea abordării, susținută prin interesul statelor membre de aprofundare a acestei tendințe, inclusiv prin consolidarea investițiilor în domeniul apărării și finalitate industrială.

Cuvinte-cheie: EDTIB; PESCO; EDF; PADR; EDAP; Politica de Securitate și Apărare Comună; EDA; EDIDP; Strategia Globală a UE.

** Dr. Dragoș ILINCA este coordonator programe de cercetare în cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară din Ministerul Apărării Naționale, București. E-mail: dilinca@yahoo.com*

Introducere

Ultimii ani au consemnat creșterea semnificativă a vizibilității cooperării europene în domeniul securității și apărării ca fiind unul dintre proiectele esențiale ale procesului de integrare la nivelul Uniunii Europene. Suplimentar aspectelor legate de consolidarea amprentei operaționale a Uniunii Europene în domeniul managementul crizelor, această evoluție s-a transpus mai cu seamă în ceea ce privește dezvoltarea capacităților de apărare. Lansarea unui număr important de inițiative în acest domeniu, dintre care cele mai mediatizate sunt Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), Procesul de Analiză Coordonată a Apărării (CARD), Programul Industrial pentru Dezvoltarea Industriei de Apărare (EDIP), Fondul European pentru Apărare (EDF) se înscrie, fără îndoială, în cadrul tendinței menționate.

Rațiunile de funcționare ale acestora sunt orientate către o abordare multidisciplinară a problematicii capacităților, atât din perspectiva capacitării segmentului industrial european în susținerea nivelului de ambiție asumat de statele membre sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comune (PSAC), cât și din perspectiva consolidării interacțiunii și relației de continuitate între zona de cercetare și cea industrială. Procesul de structurare a EDTIB reprezintă o constantă a evoluției cooperării europene în domeniul securității și apărării, cu mult mai vizibilă după semnarea Tratatului de la Lisabona și creșterea vizibilității acestei dimensiuni de interacțiune între statele membre. În egală măsură, preocupările privind crearea EDTIB au avut un parcurs sinuos, adeseori înregistrându-se evoluții asimetrice între aceasta și procesele derulate sub egida PSAC. Ultimii ani au consemnat schimbări semnificative în sensul consolidării acestei conexiuni, situație generată mai ales prin dezvoltarea noilor inițiative de cooperare menționate.

1. Repere normativ-conceptuale

Apariția inițiativelor PESCO, EDF, CARD nu poate fi decuplată de specificul ultimilor cinci ani marcați de un reviriment real al cooperării europene în domeniul apărării al cărui principal stimulente a fost reprezentat de adoptarea Strategiei Globale a UE (28 iunie 2016). Deși poate părea o evoluție circumstanțială, crearea inițiativelor reprezintă, în fapt, jaloane ale unui parcurs inițiat la nivelul UE încă din anii premergători adoptării Tratatului de la Lisabona (1 decembrie 2009). Practic, vorbim despre un interval de referință în evoluția UE în cadrul căruia principala caracteristică a fost reprezentată de convergența opțiunilor statelor membre față de dezvoltarea unui rol proeminent al cooperării de apărare în context european. În egală măsură, vorbim despre o evoluție substanțială derulată mai cu seamă în ceea ce privește dezvoltarea bagajului conceptual-doctrinar al cooperării europene care va permite evoluțiile pe care le consemnăm astăzi.

Această abordare s-a valorizat semnificativ în dezbaterile Convenției Europene (2002-2003), în urma cărora Consiliul European din 18 iunie 2004 a adoptat Tratatul privind înființarea unei Constituții pentru Europa. Prevederile acestuia au vizat implementarea unei abordări cuprinzătoare, prin integrarea aspectelor industrial-tehnologice în contextul mai larg al problematicii de apărare. Principala prevedere viza crearea unei „Agenții Europene pentru Capabilități Militare, Cercetare și Armamente” ale cărei funcțiuni ar fi vizat, suplimentar aspectelor legate de susținerea procesului de dezvoltare a capabilităților, sprijinirea segmentelor de cercetare în domeniul apărării, precum și consolidarea bazei industriale și tehnologice a sectorului de apărare la nivel european (Official Journal of European Union, 2003, Art. III-212, d), e)). După cum se cunoaște, Tratatul Constituțional, așa după cum avea să intre în limbajul obișnuit, a eșuat în a fi adoptat la nivelul Uniunii Europene, ca urmare a votului negativ înregistrat la nivelul referendumurilor din Franța (29 mai 2005) și Olanda (2 iunie 2005). Asupra rezultatelor din cele două state, analizele ulterioare au indicat în mare măsură faptul că opțiunile cetățenilor din cele două state nu au vizat exprimarea reticenței față de aprofundarea cooperării în domeniul apărării, fiind asociată mai degrabă diferitelor aspecte ale procesului de integrare europeană dar și a agendelor politice naționale (Hobolt și Brouard, Sylvain, 2011, 7).

Pe aceste coordonate, la 12 iulie 2004, a fost creată Agenția Europeană pentru Apărare (EDA), organism interguvernamental cu responsabilități în domeniul dezvoltării de capabilități, cercetare, achiziții și armamente. Parametrii agreeți pentru funcționarea acesteia vizau includerea problematicii cercetării și industriei de apărare, din perspectiva consolidării Bazei Industriale și Tehnologice de Apărare Europeană în Domeniul Apărării (EDTIB), demers care urma să se realizeze în consultare cu structurile relevante ale Comisiei Europene și cu industria europeană de profil. Finalitatea viza dezvoltarea EDTIB într-o manieră echilibrată pornind de la realitățile și potențialul industriei de apărare la nivelul statelor membre (Official Journal of European Union, 2004, Art. 3-4).

În ciuda eșecului înregistrat în procesul de ratificare care a condus la abandonarea proiectului privind adoptarea unei Constituții pentru Europa, elementele pachetului pentru apărare au fost preluate în cadrul Tratatului de la Lisabona. Prevederile acestuia au formalizat crearea EDA, preluând reperele agreeate prin decizia de funcționare. Astfel, limbajul Tratatului de la Lisabona privind rolul EDA în domeniul cercetării și al industriei de apărare (Art. 28 d), e), TEU) a fost proiectat pe coordonatele existente, vizând:

- susținerea cercetării tehnologice în domeniul apărării prin coordonarea și planificarea activităților comune de cercetare și studierea soluțiilor tehnice care să răspundă viitoarelor nevoi operaționale;
- contribuția la identificarea și, dacă este necesar, implementarea oricăror măsuri utile pentru consolidarea bazei industriale și tehnologice a sectorului apărării și pentru îmbunătățirea eficienței cheltuielilor militare.

Din perspectivă instituțională, relevanța acestor prevederi este extrem de importantă prin apariția primei entități asociate cooperării europene sub egida PSAC, responsabilă pentru gestionarea integrată a procesului de generare a capacităților. În același timp, importanța prevederilor este dată și de introducerea unor concepte care, până la acest moment, nu avuseseră aplicabilitate la nivel european. Trebuie menționat faptul că momentul semnării Tratatului de la Lisabona corespundea unei etape importante în dezvoltarea profilului UE în domeniul securității și apărării. Este perioada în care UE lansează angajamente operaționale militare și civile, dintre care cel mai important este preluarea¹ responsabilităților pentru gestionarea situației de securitate din Balcanii de Vest. Dinamica operațională consemnată în acest interval s-a reflectat în consolidarea interesului statelor membre privind dezvoltarea capacităților necesare operațiilor UE aflate în continuă creștere, care nu putea fi abordată cu succes în afara conectării segmentului industrial și de cercetare.

Pornind de la această realitate, Consiliul director al EDA, din 14 mai 2007, a adoptat *Strategia privind Baza Europeană Tehnologică și Industrială în Domeniul Apărării*, prin care se dorea clarificarea obiectivelor europene în aceste domenii, precum și modalitățile concrete prin care acestea puteau fi realizate. Premisa principală în inițierea acestui demers se raporta la evoluțiile înregistrate în contextul Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA)², rațiunea creării EDTIB constând în susținerea dimensiunii operaționale în domeniul managementului crizelor și furnizarea acelor capacități care să permită dislocarea și derularea angajamentelor UE. Aceste aspecte erau privite atât din perspectiva sustenabilității obiectivelor politice asociate agendei PESA, cât și ca o formă de asigurare a „independenței de acțiune”. Trebuie menționat că această opțiune se încadra în premisele asociate primelor etape de dezvoltare a cooperării europene în domeniul managementului crizelor, vizând realizarea potențialului de acțiune operațională autonomă a UE (Institute for Security Studies, 2001, 8-9).

De asemenea, proiectarea EDTIB se realiza în contextul disparității majore între Europa și SUA în ceea ce privește nivelul cheltuielilor în domeniul apărării, ca o potențială formulă de consolidare a profilului UE și de remediere a acestui decalaj. În operaționalizarea acestui demers, erau evidențiate potențialele oportunități economice pe care EDTIB le poate oferi prin crearea locurilor de muncă, export

¹ Primul angajament al UE în această zonă a vizat lansarea, în 2003, a misiunii de poliție civilă (EUPM) din Bosnia Herțegovina, urmată la mai puțin de un an de misiunea militară, cunoscută sub numele de EUFOR Althea, care a preluat în mare parte mandatul misiunii SFOR a NATO. Ulterior, angajamentul UE s-a extins prin lansarea unor misiuni în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (din 2019, Macedonia de Nord) – misiunea militară CONCORDIA, misiunile civile PROXIMA și EUPAT. De asemenea, inventarul operațional al UE din perioada premergătoare Tratatului de la Lisabona a inclus și misiuni derulate în Africa, Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

² După adoptarea Tratatului de la Lisabona, în decembrie 2009, a devenit Politica de Securitate și Apărare Comună.

și progrese tehnologice. Problema sustenabilității acestui proiect era tratată, astfel, din perspectiva eliminării fragmentării în domeniul industriei de apărare, precum și în ceea ce privește perpetuarea comportamentului individual în structurarea sistemelor de cercetare și de achiziție a echipamentelor de apărare. Fără a fi o problemă de actualitate recentă, implicațiile acestei situații deveneau cu mult mai dificil de gestionat în condițiile limitării resurselor bugetare în domeniul apărării, soluția anticipată prin intermediul strategiei menționate vizând alinierea cerințelor naționale într-un cadru integrator de tip EDTIB.

Dincolo de a fi doar o sumă a industriilor naționale, viziunea proiectată de EDA privind profilul EDTIB urmărea, în esență, trei direcții de acțiune. În primul rând, este vorba despre rolul central al capacităților în orientarea activităților EDTIB (*capability-driven*), mai precis în ceea ce privește acoperirea nevoilor generate de operații, dintr-o perspectivă multidisciplinară care nu excludea prioritizarea cerințelor de capacități (European Defence Agency, 2007, 2).

În al doilea rând, EDTIB trebuia să fie „competentă” în a putea să valorifice rapid și eficient potențialul tehnologic și industrial al statelor membre. Adoptarea acestei priorități presupunea un exercițiu laborios de definire a unei perspective europene privind prioritățile în dezvoltarea tehnologiilor din domeniul apărării și, subsecvent, a tipurilor de capacități. Acest exercițiu presupunea, de asemenea, o abordare similară și în ceea ce privește identificarea capacităților industriale capabile să ofere rezultate concrete, demers în care contribuțiile statelor membre erau esențiale în absența unui complex industrial integrat la nivelul Uniunii Europene. Totodată, caracterul integrat al EDTIB reprezenta un deziderat justificat în condițiile unei fragmentări majore la nivelul UE în acest domeniu. Astfel, cadrul strategic promovat prin intermediul acestei strategii viza evitarea duplicărilor și creșterea interdependențelor, simultan cu aprofundarea specializării, mai cu seamă în ceea ce privește lanțul logistic. Posibilitatea dezvoltării unor Centre de excelență ca expresie concretă a specializării la nivel european era identificată drept potențial stimulent al procesului de coagulare a pieței europene în domeniul apărării, în condițiile unei abordări inclusive și cu un focus geografic echilibrat.

În al treilea rând, EDTIB trebuia să fie competitivă, având în vedere contextul global puternic marcat de competiție și în care entitățile industriale europene trebuiau să facă față unei concurențe semnificative. Ipostaza geografică asociată acestui obiectiv viza atât perimetrul Europei, cât și piețele externe, reclamând, totodată, un nivel de integrare adecvat cu alte domenii decât cel al apărării, dublat de diminuarea dependențelor față de sursele tehnologice din afara Uniunii Europene. Această dimensiune inducea ideea unei abordări de relativ protecționism, potențial a se concretiza în diminuarea importurilor și consolidarea alternativei europene pentru asigurarea, pe cât posibil, a nevoilor de capacități.

2. „Noul Curs”

Ambițiile care au condus la adoptarea Strategiei EDTIB aveau să fie atenuate în mod semnificativ în condițiile izbucnirii crizei economice (2007-2008) care avea să afecteze la nivel global nivelul cheltuielilor cu implicații în domeniul apărării și militare. Pe acest fond, atractivitatea EDTIB pentru statele membre UE a scăzut, în conexiune directă cu diminuarea bugetelor naționale, tendință care avea să se reflecte în încetinirea ritmului de dezvoltare a unor programe majore de investiții (Flanagan, 2011, 22-24). În aceste condiții, cadrul conceptual promovat prin intermediul Strategiei nu a depășit nivelul de orientare, nefiind însoțit de elemente practice. Schimbarea avea să survină abia în 2013, când efectele crizei economice începeau să fie depășite, ceea ce a contribuit la reorientarea interesului statelor membre către EDTIB. Această abordare se datorează, în egală măsură, intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, eveniment care contrabalansa eșecul înregistrat prin respingerea Tratatului Constituțional și dădea un nou impuls cooperării europene în domeniul apărării.

Pe aceste coordonate, în noiembrie 2013 se desfășoară prima dezbatere structurată la nivelul Consiliului European, vizând prioritățile agendei în ceea ce privește apărarea europeană. Un loc special l-a reprezentat modul în care EDTIB putea să contribuie la susținerea obiectivelor PSAC. Premisa introspecției era că fragmentarea structurală a pieței europene în domeniul apărării afectează competitivitatea industriei de securitate și apărare (European Council, 2013, 1). De menționat faptul că această perspectivă a introdus în matricea de dezbatere problema sustenabilității EDTIB, plasând componenta industrială în domeniul apărării în zona de dezvoltare durabilă în ceea ce privește creșterea locurilor de muncă, dezvoltarea inovării și dezvoltarea economică la nivelul Uniunii Europene. Pe acest fond, Consiliul European a reconfirmat validitatea cadrului conceptual promovat de Strategia EDTIB, încercând, totodată, impulsivitatea procesului de implementare, prin avansarea unei agende concrete în ceea ce privește:

- cercetarea în domeniul apărării și valorificarea programelor de cercetare dezvoltate în UE pe dimensiunea de securitate pentru generarea capacităților de apărare;
- dezvoltarea standardelor de certificare și standardizare pe coordonate de eficiență și optimizare a cheltuielilor;
- extinderea accesului întreprinderilor mici și mijlocii la piețele în domeniul apărării, precum și de participare a acestora la programele finanțate de UE;
- dezvoltarea parametrilor de asigurare a lanțului logistic la nivelul UE, având în vedere caracterul global al industriei de apărare.

Relevanța noului curs pe care problematica EDTIB a înregistrat-o după terminarea crizei economice rezidă și în structurarea unei abordări cuprinzătoare a acestui domeniu, vizibilă mai ales din perspectiva implicării Comisiei Europene.

Practic, deciziile Consiliului European din decembrie 2013 au fost pregătite printr-un demers substanțial al Comisiei Europene, structurat, în esență, pe patru componente: dezvoltarea pieței europene în domeniul apărării; dezvoltarea unei politici industriale în domeniul apărării; exploatarea sinergiilor civil-militar și a potențialului capacităților cu dublă utilizare, precum și lansarea unei Acțiuni Pregătitoare în domeniul cercetării pentru dezvoltarea capacităților relevante (EUR-Lex, 2013, 5). Conform parametrilor care guvernează interacțiunea instituțională a Uniunii Europene, implicarea Comisiei s-a reflectat prin dezvoltarea unui palier distinct de acțiune asociat EDTIB, în care profilul tehnic și, în egală măsură, pragmatic al acestei instituții va contribui la înregistrarea de progrese tangibile în perioada următoare.

În același timp, se poate vorbi despre apariția unei tipologii de împărțire a muncii între structurile europene pe baza căreia rolul Consiliului UE, prin intermediul EDA, rămâne cantonat în zona de gestionare politico-militară a dezvoltării capacităților. Alături de aceasta, Comisia Europeană devine principalul actor de coordonare a implementării – finanțării (zona economică) și de adoptare a cadrului normativ pentru reglementarea aspectelor asociate EDTIB. Practic, acest moment corespunde cu inițierea demersurilor concrete de structurare a EDTIB, care pot fi privite și ca o rescriere a Strategiei adoptate în 2013, având ca scop racordarea cadrului conceptual la evoluțiile economice și potențialul existent în UE.

Pe acest palier, evaluările Comisiei Europene indicau faptul că domeniul apărării în context european reprezenta una dintre zonele cu potențial economic major, având resurse umane direct angajate la un nivel de 400.000 angajați și generând indirect peste 960.000 locuri de muncă (EUR-Lex, 2013, 3). Deosebit de important în cadrul acestei perspective era faptul că în ciuda reducerilor semnificative înregistrate, pe fondul crizei economice, a bugetelor apărării, potențialul de dezvoltare a EDTIB era substanțial. Aceasta în condițiile în care, imediat după terminarea crizei, cheltuielile combinate ale statelor membre în domeniul apărării depășeau pe cele ale Chinei, Rusiei și Japoniei. Prin urmare, potențialul era unul relevant, fiind necesare măsuri de creștere a competitivității și a cooperării intra-europene pentru depășirea fragmentării.

Pe aceste coordonate, Strategia Globală a reafirmat sprijinul față de dezvoltarea EDTIB pentru asigurarea credibilității demersurilor UE în context PSAC. Structurarea Planului de implementare a EUGS s-a plasat pe coordonatele diviziunii muncii menționate. Astfel, criteriile politice la care acțiunile avansate de Comisie trebuiau să răspundă vizau asigurarea unei conexiuni funcționale între EDTIB și nevoile de securitate (actuale și de perspectivă), precum și în ceea ce privește îndeplinirea nivelului de ambiție asumat prin intermediul EUGS (răspunsul la crize, sprijinirea partenerilor în construcția internă, protecția Uniunii și a cetățenilor).

De asemenea, un punct distinct de interes a vizat dimensiunea de cercetare și tehnologii (R&T) din perspectiva asigurării complementarității între diferite

procese și inițiative derulate la nivelul Uniunii și al statelor membre. Se viza astfel eliminarea redundanțelor și duplicărilor pe care fragmentarea existentă la nivelul UE le generase în ceea ce privește aplicabilitatea R&T la domeniul apărării. În același timp, se avea în vedere conectarea acestui palier la susținerea priorităților adoptate de către statele membre în ceea ce privește dezvoltarea capabilităților de apărare sub auspiciile instituționale ale PSAC. Concret, procesul de implementare a EUGS avansa necesitatea ca proiectele colaborative să fie conectate la prioritățile Planului de acțiune în domeniul capabilităților (CDP)³, inclusiv din perspectiva aspectelor privind inovarea și tehnologiile disruptive (European External Action Service, 2016, 23). În ceea ce privește dimensiunea industrială, Planul de implementare relua obiectivul de inventariere a potențialului UE, inclusiv în ceea ce privește capacitățile de producție. Se distinge, astfel, încercarea de a genera o matrice integrată cercetare – capabilități – industrie care avea să reprezinte fundamentul EDTIB.

3. Investiții

Ceea ce lipsea acestui proces laborios era sprijinul financiar al proceselor asociate EDTIB. Până la momentul respectiv, sursele de finanțare pentru unele proiecte de cercetare sau de dezvoltare a capabilităților în domeniul apărării erau extrem de puține și adeseori doar indirecte programelor din zona de securitate. Și acest aspect era de natură să diminueze interesul pentru dezvoltarea formulilor cooperative pe dimensiunea de apărare, astfel încât nivelul acestora era destul de redus. În mod tradițional, pe durata evoluției proiectului de integrare promovat prin intermediul Uniunii Europene, generarea capabilităților de apărare, precum și dimensiunea de R&T asociată era finanțată național, situație care și-a dovedit vulnerabilitățile în contextul crizei economice, în urma căreia potențialul individual al statelor membre și-a atins limitele. De asemenea, sustenabilitatea finanțării printr-o singură sursă a dezvoltării de capabilități avea să fie pusă serios sub semnul întrebării din perspectiva capacității statelor de a ține pasul cu progresul tehnologic și de inovare.

Din perspectiva posibilităților de accesare a fondurilor europene pentru proiecte dezvoltate în domeniul apărării, singura posibilitate, în condițiile prevederilor Tratatului UE privind tratarea distinctă a domeniului apărării, era aceea de a identifica proiecte cu dublă utilizare aferente Programelor - cadru pentru cercetare și dezvoltare tehnologică (Framework Programmes - FP) aflate în coordonarea Comisiei Europene și finanțate din bugetul UE. Acest tip de programe a fost inițiat în 1984, având o durată de patru ani, corespunzând ciclului financiar al bugetelor UE. Din 2014, durata programelor a crescut astfel încât să corespundă noilor coordonate financiare.

³ Document elaborat de Agenția Europeană pentru Apărare și adoptat la nivelul miniștrilor apărării, care include prioritățile în domeniul dezvoltării de capabilități la nivelul Uniunii Europene. Este revizuit periodic (la 4 ani), primul document de acest tip fiind adoptat în 2008.

Astfel, pentru perioada 2014-2020 a funcționat a opta secvență a programelor - cadru denumită „Horizon 2020”, cu un buget de 77 mld. de Euro, la nivelul căreia exista un segment distinct vizând cercetarea în domeniul securității (Security Research). În cadrul ciclului financiar multianual 2021-2027, funcționează programul „Horizon Europe”, care are un buget de aproximativ 100 mld. de Euro.

Preocupările privind dezvoltarea cercetării ca element constitutiv al EDTIB a condus la apariția primului program-pilot cu aplicabilitate în domeniul cercetării de apărare care va funcționa în coordonarea EDA ca agent delegat⁴ din partea Comisiei Europene. Acesta va funcționa în perioada 2015-2016 cu un buget modest (1,4 mil. de Euro), asigurat din Programul „Horizon 2020”, dar care a atras atenția a peste 80 de entități de cercetare din 20 de state membre. Concluzia era evidentă în ceea ce privește interesul segmentului de cercetare din statele membre față de obținerea unor finanțări de la bugetul UE, ceea ce oferea, de asemenea, perspective optimiste în privința creșterii gradului de competitivitate al acestui segment.

Testul realizat prin intermediul programului pilot valida, totodată, așteptările privind rezultate concrete care nu puteau să apară în absența unei finanțări predictibile. Din această perspectivă, după finalizarea programului pilot, discuțiile privind continuarea acestei abordări au intrat în linie dreaptă, conducând la adoptarea de către Comisia Europeană a deciziei privind finanțarea Acțiunii Pregătitoare referitoare la Cercetarea în Domeniul Apărării (PADR), care reprezenta primul program de finanțare multianuală a programelor colaborative de cercetare la nivel european. PADR acoperea intervalul 2017-2019, fiind gândită ca anticameră a unui program distinct în domeniul apărării. Bugetul aprobat pentru finanțarea proiectelor prin intermediul PADR s-a ridicat la 90 mil. de Euro, distribuiți dintr-o linie de finanțare directă a bugetului UE, în proporții relativ egale pentru cei trei ani de funcționare. Dinamica identificată în contextul apelului de proiecte pentru Programul pilot s-a intensificat în contextul PADR, de la an la an consemnându-se creșterea numărului de proiecte, precum și al entităților private și de stat care au participat la competiția pentru obținerea de finanțări. În mod similar, paleta domeniilor abordate în cadrul PADR a inclus diferite propuneri de cercetare asociate capabilităților vizând: transportul de trupe, sisteme de comunicații, combaterea dispozitivelor explozive improvizate, standarde de interoperabilitate, inclusiv din perspectiva aplicabilității tehnologiilor disruptive la nivelul acestora. Trebuie precizat faptul că parametrii de evaluare a proiectelor supuse competiției se plasau pe coordonate de inclusivitate geografică, prin obligativitatea creării de consorții reunind entități din statele membre. Cu titlu de exemplu, unul dintre consorțiile⁵ care au obținut cea mai

⁴ Modelul dezvoltat în aceste condiții avea la bază faptul că fondurile provenite din bugetul UE nu puteau fi utilizate decât de către Comisia Europeană, direct sau prin agenți de implementare. Această tipologie va fi utilizată și în perioada următoare, pe măsură ce resursele de finanțare pentru programele colaborative în domeniul apărării se vor dezvolta.

⁵ Consorțiul OCEAN2020.

mare finanțare prin PADR a înglobat 43 de entități din 15 state membre, ceea ce reprezintă un indicator relevant pentru gradul de incluziune al abordării colaborative în contextul EDTIB-PSAC.

Succesul evident pe care dimensiunea de cercetare l-a înregistrat a condus la accelerarea extinderii modalităților de finanțare a proceselor asociate EDTIB prin abordarea problematicii de capabilități. La 14 septembrie 2016, Președintele Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker, plasa, în cadrul discursului anual privind Starea Uniunii, problematica finanțării capabilităților pe noi coordonate, subliniind faptul că nivelul scăzut al cooperării generează pierderi majore pentru Europa, care depășesc 25 mld. de Euro anual (Juncker, p.17). Pledoaria oficialului european făcea referire la trecerea la o abordare creativă, vizând achiziția în comun a capabilităților, anunțând, în acest sens, lansarea unei noi inițiative care să stimuleze această opțiune. Două luni mai târziu, Comisia Europeană a adoptat o nouă comunicare dedicată Planului European de Acțiune pentru Apărare (EDAP) care viza cu precădere dimensiunea capabilităților într-o abordare focalizată pe tehnologii și producție. Principalele paliere ale inițiativei vizau: lansarea unui Fond European pentru Apărare (EDF); consolidarea investițiilor în lanțul logistic asociat apărării; reîntărirea pieței unice pentru produse de apărare.

În mod evident, atracția principală a pachetului promovat de Comisie era reprezentată de EDF, gândit ca o formulă integrată de susținere financiară a proceselor de cooperare dintre statele membre, atât pe dimensiunea de cercetare, cât și pe cea privind dezvoltarea de capabilități. Structural, EDF urma să includă două „ferestre” distincte (cercetare și capabilități), dar care urmau să funcționeze complementar prin intermediul unei structuri de coordonare, reunind pe lângă entitățile UE (Înaltul Reprezentant, Comisia și EDA) și reprezentanți ai industriei de apărare. Această abordare reprezenta o premieră absolută din perspectiva consolidării interacțiunii între proiectele concrete finanțate din bugetul Uniunii Europene și potențialul industrial european. O astfel de soluție era pasibilă să genereze un plus de credibilitate cooperării în domeniul capabilităților, oferind, în același timp, o finalitate concretă/palpabilă și fundamentată pe coordonate de viabilitate economică.

Intrarea în funcțiune a noului instrument a fost stabilită pentru 1 ianuarie 2021, astfel încât aceasta să capitalizeze progresele realizate pe dimensiunea de cercetare prin derularea PADR 2017-2019. De asemenea, se avea în vedere funcționarea EDF pentru perioada 2021-2027, acoperind ciclul financiar multianual 2021-2027, astfel încât să permită asigurarea surselor de finanțare din cadrul bugetului UE. Reperle anvelopei financiare avansate de Comisia Europeană în momentul lansării EDAP-EDF pentru cele două componente, vizau finanțarea cu cel puțin 500 mil. de Euro/an pentru fereastra de cercetare. Pentru componenta de capabilități, estimările Comisiei avansau ca nivel adecvat aproximativ 5 mld. de Euro anual, care ar fi reprezentat un procent de 2,5% al cheltuielilor în domeniul apărării la nivelul statelor membre.

Trebuie subliniat, însă, caracterul incipient al plafoanelor avansate de Comisie, gradul de relativitate al acestora urmând să fie influențat de negocierile politice dintre statele membre pentru stabilirea nivelului general al bugetului UE, pentru perioada 2021-2027.

Perioada următoare a consemnat dezbateri intense privind perspectiva financiară asociată perioadei 2021-2027, complexitatea acestui proces fiind accentuată prin decizia Marii Britanii de a ieși din UE, opțiune cu implicații directe în reducerea bugetului general. Chiar și în aceste condiții, compromisul rezultat a reprezentat un nou pas în creșterea vizibilității domeniului apărării la nivelul UE. Astfel, pentru prima oară de la crearea Uniunii Europene, bugetul acestei organizații includea componente distincte, asociate direct domeniului apărării vizând Fondul European pentru Apărare (7,95 mld. de Euro) și Mobilitatea Militară (1.5 mld. de Euro) (EU Council, 2018). În cadrul acestei alocări, fereastra de cercetare dispune de 2,65 mld. de Euro, iar cea de capacități de 5,3 mld. de Euro pentru întregul interval 2021-2027. În același timp, la nivelul surselor de finanțare se acordă prioritate tehnologiilor disruptive, prin alocarea unui procent de 4-8% pentru proiectele cu aplicabilitate în acest domeniu (Official Journal of European Union, 2021).

În ceea ce privește dezvoltarea proiectelor care puteau face obiectul finanțării prin EDF, modalitatea de structurare și criteriile la care acestea trebuiau să răspundă aveau să fie dezvoltate prin luarea în considerare a experienței etapelor de pregătire a PADR. Practic, întregul cadru procedural dezvoltat în acest context a fost încorporat în tipologia de funcționare a ferestrei de cercetare. Pentru componenta de capacități, având în vedere lipsa unui experiențe relevante, s-a optat pentru derularea unui proces preliminar care să pregătească funcționarea EDF. Maniera de operaționalizare a acestei abordări s-a concretizat în lansarea Programului European pentru Dezvoltare Industrială în domeniul Apărării – EDIDP (2019-2020), care a beneficiat de un buget total de 500 mil. de Euro, destinat finanțării proiectelor de capacități derivate din prioritățile UE, așa cum au fost stabilite prin intermediul CDP. Principalul criteriu de eligibilitate al noului instrument era acela potrivit căruia proiectele de cooperare trebuiau să fie promovate prin intermediul unui consorțiu alcătuit din cel puțin trei entități provenind din cel puțin trei state membre.

Importanța EDIDP este dată și de perspectiva asigurării continuității la nivelul proiectelor de cooperare lansate din 2019, acestea regăsindu-se sub diferite forme în contextul EDF. De asemenea, având în vedere faptul că majoritatea proceselor de dezvoltare a capacităților presupun un interval de derulare mediu și chiar lung, EDIDP a reprezentat platforma de lansare a unor direcții de acțiune care vor fi continuate în contextul EDF. În urma derulării celor două cicluri EDIDP, au fost lansate aproximativ 30 de apeluri de proiecte, incluzând domenii de capacități precum: cyber, CBRN, comandă-control, aplicații ale inteligenței artificiale în domeniul apărării, îmbunătățirea capacității de luptă aeriană, capacități de supraveghere

maritimă, superioritate aeriană, muniție de precizie, cunoaștere situațională spațială etc.

De asemenea, interesul pentru valorificarea oportunităților generate prin acest instrument s-a consolidat semnificativ. În urma competiției derulate în cadrul EDIDP 2019 au fost selectate 16 proiecte, implicând 233 de entități din 24 de state membre. Răspunsul sectorului industrial din UE s-a îmbunătățit semnificativ în cazul EDIDP 2020, procesul de selecție validând 26 de proiecte cu participarea a 420 de entități (din 717 entități participante) din 25 de state membre (Defence Industry and Space – European Commission). Această tendință s-a menținut și după ce Fondul European pentru Apărare a început să funcționeze, rezultatele după evaluarea primului an de funcționare (EDF 2021) vizând selectarea a 61 de proiecte cu un buget de 1,2 mld. de Euro. Proiectele câștigătoare vor fi implementate de consorții care reunesc un număr de 700 de entități din 26 de state membre.

Concluzii

După cum se observă, crearea Bazei Industriale și Tehnologice de Apărare Europeană reprezintă un proces cuprinzător care vizează un spectru larg de procese și inițiative. Progresele înregistrate în ultimii ani în direcția creării unui potențial european distinct în dezvoltarea de capacități și finanțarea acestui proces reprezintă elemente care favorizează dezvoltarea EDTIB. Evident, nivelul resurselor financiare este încă unul redus, dar evoluția de până acum atestă că potențialul de valorificare a resurselor este unul atractiv, ceea ce va conduce la creșterea posibilităților de finanțare a proiectelor dezvoltate în context european.

Dincolo de aspectele de ordin procedural, progresele înregistrate de la adoptarea Strategiei EDTIB sunt relevante în această direcție, fiind determinate cu precădere de implicarea Comisiei Europene, ceea ce a permis depășirea etapei conceptuale și intrarea într-o zonă cu finalitate practică în domeniul industrial. În același timp, crearea EDTIB a devenit principalul reper la care se raportează în prezent cooperarea europeană sub egida PSAC. Fie că este vorba despre Fondul European pentru Apărare sau celelalte inițiative lansate în ultimii ani la nivelul cooperării europene, EDTIB este utilizat ca fiind cadrul în care acestea evoluează. Nu se poate vorbi, încă, despre o claritate conceptual-practică deplină a ceea ce înseamnă EDTIB. Evoluțiile înregistrate până în prezent profilează un demers cuprinzător de realizare a unui mecanism la nivel european, care să permită generarea diferitelor tipuri de capacități necesare pentru derularea angajamentelor operaționale ale UE. În același timp, crearea EDTIB vine să ofere o soluție pentru adaptarea economică a diferitelor segmente industriale din domeniul apărării, atât din perspectivă internă, cât și în ceea ce privește accesul produselor europene pe piețele externe. Condiția de bază o reprezintă crearea unui sistem coerent, la nivelul căruia potențialul industrial al

statelor membre să poată fi utilizat prin eliminarea redundanțelor și a duplicărilor.

Crearea profilului european reprezintă, prin urmare, principala provocare, atât din perspectiva aspectelor politice pe care acesta le implică, cât și din perspectiva modului de asigurare a inclusivității geografice și a reprezentării echilibrate a intereselor tuturor statelor membre. În mod evident, competitivitatea EDTIB reprezintă o altă dimensiune care generează provocări pentru sustenabilitatea proiectului în sine. În absența unui nivel de competitivitate ridicat al producției generate sub auspiciile EDTIB viabilitatea acesteia este pusă serios sub semnul întrebării. Astfel, capacitatea de asigurare a unei finanțări adecvate devine esențială. În absența investițiilor consistente pe ambele componente (cercetare - capacități) nu se pot realiza progrese semnificative. Decizia de lansare a EDF indică faptul că această realitate este conștientizată, iar cursul de acțiune asumat este unul clar orientat în direcția consolidării aportului financiar european ca modalitate de completare a susținerii naționale.

BIBLIOGRAFIE:

- EUR-Lex. 2013. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Towards a more competitive and efficient defence and security sector*, 24.07.2013.
- European Commission. 2016. *Communication from the Commission to the European Parliament, The European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – European Defence Action Plan*, 30.11.2016.
- EU Council. 2018. *Multiannual Financial Framework 2021-2027*, https://www.consilium.europa.eu/media/47567/mff-2021-2027_rev.pdf
- European External Action Service. 2016. *EU Global Strategy – Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe*, Bruxelles, iunie 2016.
- European Commission. 2019. *Preparatory Action on Defence Research (PADR)*, https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/preparatory-action-defence-research-padr_en
- European Commission. 2019. *Defence Industry and Space*, EDIDP Factsheet
- European Council. 2013. *European Council 19/20 December 2013 Conclusions 19-20, December 2013*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-217-2013-INIT/en/pdf>
- European Defence Agency. 2007. *Strategy for the European Defence Technological and Industrial Base*, Bruxelles, 14 mai 2007.

- European External Action Service. 2016. *Implementation Plan on Security and Defence*, Bruxelles, 14 noiembrie 2016.
- European External Action Service. 2016. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for European Union's Foreign and Security Policy*, Bruxelles, 2016.
- Flanagan, Stephen J. 2011. *A Diminishing Transatlantic Partnership? The Impact of Financial Crisis on European Defence and Foreign Assistance Capabilities*, CSIS, Washington, 2011.
- Hobolt Sara Binzer; Brouard, Sylvain. 2011. *Contesting the European Union? Why the Dutch and the French Rejected the European Constitution*, Political Research Quarterly, vol. 64, nr. 2, iunie 2011, Sage Publications Inc.
- Institute for Security Studies. 2011. *Joint Declaration, British-French Summit St.Malo*, 3-4 December 1998, Chaillot Paper 47, From St. Malo to Nice: European defence: core documents, Paris, 2001.
- Juncker, Jean-Claude. 2016. *State of the Union 2016. Towards a Better Europe – A Europe that Protects, Empowers and Defends*, Bruxelles, 2016.
- Official Journal of European Union. 2004. *Council Joint Action 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency*, L245, 17.07.2004.
- Official Journal of European Union. 2003. *Draft Treaty establishing a Constitution for Europe*, C169, 18/07/2003.
- Official Journal of European Union. 2021. Regulation (EU) 2021/697 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2021 establishing the European Defence Fund, L170/12.05.2021.

PROBLEMA REPREZENTĂRII POPULAȚIEI KURDE ÎN LEGISLATIVUL TURC: O PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA REZULTATELOR PARTIDELOR KURDE ÎN ALEGERILE PARLAMENTARE DIN PERIOADA 1965-2018

*Mihai TATOMIR**

Lucrarea de față analizează mișcările politice kurde de pe teritoriul Turciei, accentul fiind pus pe evoluția partidelor al căror principal scop constă în susținerea drepturilor minorității în cauză. Din punct de vedere temporal, studiul acoperă întreaga perioadă de manifestare a formațiunilor politice kurde în cadrul alegerilor parlamentare din statul turc, din 1965 până în 2018. O atenție specială a fost acordată Partidului Democratic al Poporului, partid care a devenit principala forță politică ce militează pentru afirmarea identității kurde în Turcia. De asemenea, pentru a asigura o analiză cuprinzătoare asupra tematicii, în lucrare au fost identificate principalele impedimente, la nivelul reprezentării politice a minorității kurde, ce au apărut pe parcursul evoluțiilor politico-sociale din Republica Turcia.

***Cuvinte cheie:** Republica Turcia; kurzi; partide politice; alegeri parlamentare; Partidul Democratic al Poporului.*

** Mihai TATOMIR este masterand în cadrul programului Leadership și Comunicare în Organizații Internaționale, Facultatea de Istorie și Filosofie (UBB), Cluj-Napoca. E-mail: mihai.tatomir@yahoo.com*

Introducere

Formarea Republicii Turcia a însemnat sfârșitul posibilității kurzilor de a-și constitui propriul stat în teritoriile populate majoritar de aceștia. Mai mult decât atât, din cauza faptului că în perioada 1924-1946 sistemul de guvernare turc a fost unul de tip monopartid, iar formațiunea politică aflată la putere (Partidul Republican al Poporului) a promovat ideologia kemalistă (Glazer 1988, 52), kurzilor nu li s-au garantat niciun fel de drepturi politice.

Chiar și după ce pe scena legislativului turc au început să apară noi formațiuni, partidele pro-kurde nu au avut o lungă perioadă de timp posibilitatea să își consolideze o poziție puternică în parlament. Cu toate acestea, începând cu anii '60, treptat, unii reprezentanți ai minorității au reușit să ocupe locuri în Marea Adunare Națională a Turciei. Numărul partidelor politice kurde, precum și influența acestei minorități în Parlament, au sporit considerabil în perioada anilor 90'. Mai mult, în 2002, venirea Partidului Justiției și Dezvoltării (AKP) la putere a marcat în primă fază un moment de deschidere a guvernului turc față de manifestarea identității kurde, la nivel social și politic. Cu toate acestea, impedimentele în ceea ce privește reprezentarea politică a kurzilor au persistat, mai ales în urma loviturii de stat eșuate din 2016.

Scopul acestei lucrări este acela de a realiza o prezentare a evoluției mișcărilor politice kurde din Turcia, începând cu anul 1965. De asemenea, prin acest studiu se încearcă demonstrarea faptului că, în ciuda regresului democratic înregistrat de statul turc în ultimii ani, kurzii au reușit să își consolideze o poziție puternică în Marea Adunare Națională a Turciei. În acest sens, o atenție specială a fost acordată Partidului Democrat al Poporului (HDP), care, așa cum se va putea observa, a devenit principalul promotor al drepturilor kurzilor după 2015.

1. Apariția și evoluția partidelor pro-kurde

Reprezentarea politică în cadrul legislativului turc a fost un ideal greu de atins pentru kurzi. Acest lucru se datorează unei realități politice din cadrul Turciei, descrisă de cercetătorul Walter J. Fend drept antagonismul dintre ideea unei națiuni multietnice și conceptul naționalist de o singură națiune – o singură țară (Fend 2018, 52). De asemenea, un alt impediment a fost faptul că, imediat după implementarea sistemului de tip pluripartit în 1946, scena politică a fost dominată de mișcări de dreapta care respingeau ideea unei națiuni kurde diferită de cea turcă. Tocmai din această cauză, începând cu anii '60, mișcarea de emancipare kurdă a fost strâns legată de pătrunderea ideologiei stângiste în Turcia (Fend 2018, 53).

Partidul Muncitorilor Turci (Türkiye İşçi Partisi – TIP), ce avea la bază ideologia marxist-leninistă, a fost primul care a recunoscut existența unei identități kurde. Cu toate că statutul kurzilor în cadrul republicii nu reprezenta un punct principal

pe agenda sa politică, acesta a jucat un rol extrem de important pentru minoritate, întrucât patru reprezentanți de origine kurdă au intrat în Parlament prin intermediul acestuia (Fend 2018, 55). La 5 ani după apariția Partidului Muncitorilor Turci, kurzii reușesc să formeze prima organizație politică ce milita pentru autonomia zonelor care alcătuiesc Kurdistanul turc, și anume Partidul Democrat al Kurdistanului – Turcia (Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi – TKDP). În anii '70 însă, din cauza orientărilor de extremă stânga ale membrilor, precum și a acuzațiilor legate de încălcarea principiului indivizibilității teritoriale, ambele partide au fost interzise în urma loviturii de stat a forțelor armate. Un lucru important trebuie menționat aici: o parte din membrii acestor organizații stângiste au fost cei care au format Partidul Muncitorilor Kurzi (Partiya Karkerên Kurdistan - PKK), alături de Abdullah Öcalan, în 1978. Așa cum se va putea observa în cele ce urmează, numeroase organizații pro-kurde au fost desființate pe baza acuzațiilor de cooperare cu PKK. Uneori, aceste acuzații au fost fondate, însă au existat o serie de momente în care, sub acoperirea luptei împotriva terorismului, guvernul a încercat să intenteze procese împotriva partidelor politice kurde (Insel 2018, 80).

Pe lângă cele deja prezentate, kurzii s-au mai confruntat cu un impediment major din punct de vedere al reprezentării lor politice: după lovitura de stat din 1980, a fost adoptată o nouă constituție ce a dus la ridicarea pragului electoral la un procent de 10%, ceea ce reducea semnificativ șansele partidelor nou formate de a ocupa locuri în cadrul Parlamentului. Cu toate acestea, pe parcursul anilor '90, au apărut primele grupuri politice ale minorității kurde care au reușit să se implice în mod direct în guvernare.

Partidul Muncii Poporului (Halkın Emek Partisi – HEP) este o organizație importantă de menționat, în ciuda scurtei sale existențe (1990-1993), fiind primul partid pro-kurd recunoscut legal. La alegerile parlamentare din 1991, a avut un succes electoral considerabil, obținând 22 de locuri în cadrul Marii Adunări Naționale a Turciei (Fend 2018, 57). Ulterior, din cauza promovării unei agende ce avea în vedere o serie de drepturi culturale pentru kurzi (extinderea drepturilor lingvistice și de exprimare, permițând educația în limba kurdă) și a legăturilor cu PKK, a fost dizolvat în 1993, mai mulți membri alăturându-se nou formatei organizații, Partidul Democrației (Demokrasi Partisi - DEP). Acesta a avut însă aceeași soartă ca HEP, fiind interzis în 1994, în timp ce o mare parte din reprezentanți au fost arestați.

Predecesorul celor două organizații, Partidul Democrației Populare (Halkın Demokrasi Partisi - HADEP) a avut un program politic axat pe drepturile omului și consolidarea democrației în stat. Acesta nu s-a bucurat însă de un succes electoral, întrucât nu a reușit să atingă pragul la niciuna dintre cele două alegeri parlamentare din anii '90. De asemenea, exact ca în cazul celorlalte partide pro-kurde, formațiunea a fost interzisă în anul 2003 pe baza acuzațiilor privind colaborarea cu PKK.

Totuși, se poate afirma faptul că populația kurdă a avut de câștigat de pe urma alegerilor din 1995. Partidul Prosperității a obținut în anul respectiv cel mai mare procentaj al voturilor (peste 21%), dobândind o influență considerabilă asupra sferei politice turce. În ciuda orientării islamiste, organizația s-a arătat deschisă către rezolvarea problematicii minorităților naționale, tinerele cadre ale partidului încercând să umple golul lăsat de incapacitatea mișcărilor modernizatoare de a îmbrățișa revendicările identitare kurde (Insel 2018, 81). Speranța unei posibile rezolvări a problemelor minorității a fost năruită însă rapid. Așa cum observa specialistul în politica turcă William Hale, în anii '90, cea mai mare problemă a legislativului din Turcia era fragmentarea și instabilitatea sistemului de partide, care are ca rezultat previzibil producerea unor guverne de coaliție sau minoritare slabe și fragile (Hale 1999, 27). Chestiunea respectivă nu putea duce decât la dezechilibre majore în guvernare, care au culminat cu o nouă lovitură de stat în 1997, în urma căreia Partidul Prosperității a fost desființat, iar liderul său, Necmettin Erbakan, a fost nevoit să se retragă din funcția de prim-ministru.

În același an în care se desființează formațiunea lui Erbakan, apare un nou partid politic pro-kurd, respectiv Partidul Popular Democrat (Demokratik Halk Partisi – DEHAP), succesor al Partidului Democrației Populare. Organizația s-a bucurat de un nivel ridicat de notorietate în provinciile din Sud-Estul Anatóliei, 40% din voturile alegătorilor din regiune mergând către aceasta la alegerile din 2002. Mai mult decât atât, partidul a obținut 3 milioane de voturi, ceea ce ar fi însemnat dreptul de a avea 30 de reprezentanți în Marea Adunare Națională a Turciei (Fend 2018, 58). Cu toate acestea, rezultatul partidului echivala cu dobândirea procentului de 6% din totalul voturilor, pragul electoral dovedindu-se încă odată un impediment în calea obținerii reprezentării politice de către kurzi.

Astfel, pe baza celor prezentate mai sus, se poate afirma faptul că în ciuda vizibilității dobândite de formațiunile kurde în perioada 1990-2002, consolidarea unei poziții politice a minorității în statul turc nu a fost posibilă.

2. Formațiunile politice kurde după 2002

În anul 2002 se afirmă o formațiune care domină scena politică turcă până în ziua de azi: Partidul Justiției și Dezvoltării (AKP). Inițial, partidul s-a remarcat prin politica sa pragmatică pro-europeană și prin găsirea unui echilibru între tendințele islamiste și interesele seculare ale statului turc (Yildiz și Muller 2009, 23). Guvernul AKP a fost primul care a recunoscut în mod deschis și oficial existența unei identități și limbi kurde distincte față de cea turcă. Recep Tayyip Erdogan s-a afirmat încă de la început ca fiind personalitatea de vază a partidului, fiind numit în funcția de prim-ministru în 2003. De asemenea, Erdogan a mers, fără îndoială, mai departe decât predecesorii săi în încercarea de a rezolva conflictul kurd din țara sa (Pitel 2019).

În pofida unor escaladări ale tensiunilor turco-kurde, în perioadele 2005-2009 și 2009-2013, s-a putut observa o îmbunătățire a statutului kurzilor de pe teritoriul Turciei, lucru care s-a reflectat și la nivelul alegerilor pentru Marea Adunare Națională.

Partidul Societății Democratice (Demokratik Toplum Partisi – DTP), format în noiembrie 2005, a reușit astfel să atingă un grad înalt de performanță politică, obținând 22 de locuri în cadrul legislativului, după o perioadă de 16 ani în care kurzii nu au mai avut niciun reprezentant al cauzei lor în parlament. La patru ani de la formare însă, dat fiind faptul că în perioada 1984-2009 dizolvarea partidelor pro-kurde pe motivul cooperării cu PKK a fost o chestiune recurentă (Insel 2018, 81), formațiunea a avut aceeași soartă ca organizațiile predecesoare.

Cu un an înaintea desființării Partidului Societății Democratice se formează Partidul Păcii și Democrației (Barış ve Demokrasi Partisi - BDP). Noua organizație politică, asemeni multora dintre predecesoarele ei, și-a îndreptat atenția strict asupra problemicii kurde în cadrul alegerilor (Grigoriadis și Dilek 2018, 289). Strategia sa a fost însă una inovativă, fiind axată pe două direcții de acțiune: formarea unui front de stânga alături de partidele cu aceeași orientare politică și susținerea unor candidați independenți în cadrul cursei parlamentare. Pe de o parte, majoritatea discursurilor acestor candidați s-au focalizat în principal pe dreptul kurzilor la autodeterminare, apeluri pentru recunoașterea statutului politic al minorității și problematica autonomiei zonelor majoritar kurde din sud-estul țării (Grigoriadis și Dilek 2018, 293). Pe de altă parte, în ciuda orientării stângiste a partidului, au existat și reprezentanți proveniți din medii conservatoare care și-au construit discursul politic în jurul tematicii drepturilor religioase ale kurzilor (Grigoriadis și Dilek 2018, 293). În orice caz, rezultatul obținut de formațiune a fost o victorie pentru cauza kurdă. Așa cum era de așteptat, BDP a dominat din punct de vedere electoral regiunile majoritar kurde ale țării, dobândind 53% din voturile alegătorilor (Aksakalli, Mogulkoc, și Koc 2011, 192). Acest lucru a asigurat prezența a 36 de reprezentanți ai minorității în Marea Adunare Națională a Turciei, cel mai mare număr atins de la formarea Republicii Turcia până în acel moment.

Un an după alegerile din 2011 se formează organizația politică ce va reprezenta principalul subiect al următoarelor părți ale lucrării, respectiv Partidul Democratic al Poporului (Halkların Demokratik Partisi – HDP). Înainte de a analiza formațiunea respectivă și influența sa asupra statutului kurzilor din Turcia, trebuie amintită o ultimă organizație kurdă: HÜDA-PAR – Partidul Cauzei Libertății (*Hür Dava Partisi*). Aceasta poate fi privită ca succesoarea Hezbollahului kurd, organizație islamistă care a activat în Turcia în anii '90, fără a avea însă vreo legătură istorică cu mișcarea Hezbollah din Liban. Două lucruri diferențiază HÜDA-PAR de celelalte formațiuni kurde din țară. În primul rând, promovarea drepturilor religioase ale kurzilor și ideologiei islamiste, chestiuni ce dovedesc orientarea de dreapta a

partidului. În al doilea rând, aceasta este singura organizație kurdă ale cărei relații cu Partidul Justiției și Dezvoltării din Turcia au continuat să fie pozitive după lovitura de stat din 2016, HÜDA-PAR putând fi considerat aliatul *de-facto* al AKP (Fend 2018, 65).

Rezultatele partidului la alegerile parlamentare din 2015 și 2018 au fost modeste, procentajul voturilor obținute plasându-se sub 1%. Totuși, așa cum s-a putut observa de-a lungul istoriei contemporane a Turciei, mulți alegători și-au manifestat de numeroase ori preferința pentru partidele islamiste. Acest fapt, alături de bunele relații pe care organizația le are cu formațiunea care domină legislativul turc, dovedesc că Partidul Cauzei Libertății ar putea deveni o forță politică în viitor.

3. Partidul Democratic al Poporului și alegerile din perioada 2015-2018

Partidul Democratic al Poporului s-a format în 2012, fiind o formațiune politică al cărei principal scop este de a reprezenta minoritatea kurdă din Turcia, agenda sa nefiind însă limitată doar la acest deziderat. Din punct de vedere al orientării politice este un partid de stânga, valorile promovate fiind democrația participativă, drepturile tinerilor, feminismul, protejarea mediului înconjurător și protecția minorităților (HDP 2015). La nivel de organizare, conducerea sa este formată din doi președinți, întotdeauna unul de sex masculin, iar celălalt de sex feminin. În 2014 a câștigat mai multă proeminență după ce delegații Partidului Păcii și Democrației au decis să i se alătore (Grigoriadis 2016, 40).

Prestigiul partidului a fost sporit și de unul dintre președinții săi, Selahattin Demirtaş, care a devenit o personalitate carismatică în Turcia, obținând 9,76% din voturi (Grigoriadis 2016, 40) la alegerile prezidențiale. De asemenea, el a reușit să sporească numărul de susținători ai HDP prin politicile sale bazate pe conciliatorism și promovarea rezolvării diferendelor interetnice pe cale pașnică. Cea mai importantă realizare a sa rămâne însă încadrarea drepturilor kurzilor într-un spectru mai amplu la nivel de politici democratice. Mai exact, liderul partidului și-a construit campania politică în jurul problematicii kurde, prezentată ca element cheie în procesul de democratizare a Turciei, lucru care se poate observa cel mai bine în cele relatate de acesta într-un articol din 2014: „Fără soluționarea problemei kurde, evoluțiile în alte domenii necesare democratizării Turciei, cum ar fi munca, identitatea, cultura și mediul, devin imposibile. Având în vedere tensiunea pe care o provoacă atmosfera politică turcească, putem spune că problema kurdă este încă unul dintre cei mai importanți determinanți ai politicii statului” (Demirtaş 2014).

Astfel, HDP a reușit să ofere un manifest electoral pluralist și inclusiv în care cererile kurde pentru drepturi politice și culturale au fost încorporate într-un program mai larg pentru democrație radicală și împuternicirea femeilor și a grupurilor sociale marginalizate (Kamaran 2015, 4). La alegerile parlamentare din iunie 2015, Partidul

Democratic al Poporului a dominat din punct de vedere al voturilor în partea de est și sud-est a Turciei, cu excepția orașelor Urfa, Ardahan și Bigol. Rezultatul alegerilor a fost unul benefic pentru kurzi, însă unul negativ pentru leadership-ul lui Erdogan. AKP a rămas partidul dominant cu 258 de locuri în parlament, pierzând însă 68, comparativ cu alegerile din 2011 (Hassan 2015). De asemenea, HDP a avut cel mai spectaculos succes, obținând 13.12% din voturi, având astfel 80 de reprezentanți în Marea Adunare Națională a Turciei (Hassan 2015).

În 20 iulie 2015, atacul suicidal al unui membru al organizației teroriste Stat Islamic a ucis 33 de activiști pro-kurzi din orașul Suruc, în sud-estul Turciei. Kurzii au acuzat autoritățile turce, susținând că nu au luat măsurile necesare pentru prevenirea unui astfel de eveniment. În aceeași zi, în apropierea provinciei Adiyaman, un atac al PKK s-a soldat cu moartea unui caporal turc, ajungându-se la căderea acordului de doi ani și jumătate de încetare a focului dintre PKK [...] și Turcia (Madiraci 2019).

Imediat după re izbucnirea violențelor, Erdogan a întreprins o serie de măsuri ce aveau în vedere restrângerea drepturilor kurzilor, dar și a reprezentării lor politice. Printr-o decizie parlamentară luată în cadrul Marii Adunări Naționale, 50 de reprezentanți ai HDP au fost lăsați fără imunitate politică (Institute for Security and Development Policy 2016), iar mai mulți membri ai partidului au fost puși sub cercetare judiciară fără motive întemeiate.

La data de 1 noiembrie 2015, pe fondul re izbucnirii conflictului turco-kurd, președintele a cerut alegeri parlamentare anticipate, în timpul cărora au avut loc numeroase atacuri asupra sediilor HDP, acestea fiind însă ignorate de mass-media și liderii politici turci. În 1 noiembrie, Partidul Democratic al Poporului a reușit să treacă din nou pragul electoral, pierzând însă un număr de 21 de locuri în parlament. Liderii partidului au atribuit eșecul atmosferei violente care a dus la imposibilitatea manifestărilor pro-HDP în cadrul campaniilor politice (Gunter 2016, 78).

În 15 iulie 2016 are loc o lovitură de stat organizată de Consiliul Păcii, un grup de militari ce făcea parte din forțele armate ale Turciei. Lovitura a fost reprimată cu ușurință și s-a dovedit la final ca fiind un eveniment benefic pentru Erdogan, care a instaurat starea de urgență utilizată drept pretext pentru eliminarea oricărei forme de opoziție politică. El visa de mult la o astfel de epurare, imposibilă inițial, din cauza legilor care garantează drepturile fundamentale ale omului (Insel 2018, 13) Principala țintă a acțiunilor acestuia a fost reprezentată de politicienii kurzi, în aproape jumătate din cele 102 primării conduse de partide pro-kurde, primarii aleși fiind lăsați fără mandate și băgați la închisoare (Insel 2018, 13). De asemenea sunt arestați cei doi lideri ai HDP alături de alți nouă membri, în timp ce cinci reprezentanți din parlament ai partidului sunt lăsați fără imunitate diplomatică.

Toate aceste mișcări non-democratice au culminat cu referendumul din 2017, în urma căruia a fost instaurat un nou sistem politic de tip republică prezidențială. Erdogan a luat o serie de măsuri pentru a concentra cât mai multă putere în mâinile

președintelui, cea mai controversată dintre acestea fiind impunerea unui control mai amplu asupra mass-media. Acest lucru, alături de intimidarea opozițiilor politici au făcut ca alegerile parlamentare din 2018, desfășurate pe fondul stării de urgență, să se numere printre cele mai nedrepte din istoria modernă a Turciei (Taș 2018, 1). Totuși, în aceste condiții extrem de nefavorabile, opoziția politică și-a dovedit capacitatea de a atrage de partea sa o parte semnificativă a voturilor electoratului (Taș 2018, 1). HDP a reușit să obțină 67 de locuri în parlamentul turc, având astfel 8 reprezentanți în plus la nivel legislativ față de alegerile din 2015.

Pentru a înțelege impactul politic major pe care Partidul Democratic al Poporului l-a avut asupra reprezentării legislative a kurzilor în Republica Turcia, este necesară o privire de ansamblu asupra performanței electorale a partidelor kurde începând cu anii 1990 până în prezent, dar și asupra perioadelor în care acestea și-au desfășurat activitatea.

Tabel nr. 1: Lista partidelor kurde
din perioada 1990-2022 (Grigoriadis 2016)

Partid	Perioada	Reprezentanți în legislativ
Partidul Muncii Poporului (HEP)	1990 - 1993	22
Partidul Democrației (DEP)	1993 - 1994	-
Partidul Democrației Populare (HADEP)	1994 - 2003	-
Partidul Poporului Democratic (DEHAP)	1997 - 2005	-
Partidul Societății Democratice (DTP)	2005 - 2009	22
Partidul Păcii și Democrației (BDP)	2008 - 2014	36
Partidul Cauzei Libertății (HÜDA-PAR)	2012 - prezent	-

Analizând datele din tabelul prezentat anterior, un prim lucru care se poate observa este faptul că, exceptând Partidul Cauzei Libertății, nu a mai existat nicio organizație kurdă la fel de longevivă precum Partidul Democratic al Poporului. Mai mult, partidul a obținut rezultate mult mai bune la alegerile parlamentare față de formațiunile amintite anterior, numărul de reprezentanți în legislativul turc nefiind niciodată mai mic de 59. Astfel, HDP poate fi considerat cel mai important element atât din punct de vedere al rezolvării problematicei drepturilor kurzilor, cât și al promovării democrației la nivelul statului turc.

Concluzii

Dat fiind faptul că ideologia care a stat la baza construcției statale a Turciei a fost, printre altele, caracterizată de populism, iar partidele aflate la putere în perioada cuprinsă între anii 1950-1970 au promovat o politică conservatoare, emergența partidelor kurde a fost strâns legată de pătrunderea orientărilor stângiste în republică. Au existat însă numeroase momente în care diverse formațiuni kurde au fost desființate la decizia autorităților din Ankara, pe baza considerentului că reprezentau o amenințare la adresa integrității teritoriale a statului.

Începând cu anul 1990, activismul kurd cunoaște o nouă etapă de dezvoltare, caracterizată de intensificarea mișcărilor ce aveau ca scop crearea și consolidarea poziției minorității în legislativul turc. Acest deziderat nu a putut fi însă atins. Așa cum am prezentat în prima parte a acestei lucrări, constituția introdusă în 1982, care ridică pragul electoral la 10%, a constituit o piedică constantă în ceea ce privește pătrunderea reprezentanților cauzei kurde în Marea Adunare Națională a Turciei. La aceasta se adaugă acuzațiile (mai mult sau mai puțin fondate) ale autorităților turce privind colaborarea anumitor organizații kurde cu PKK, ce au dus în repetate rânduri la dizolvarea partidelor acestei minorități.

După ce AKP a devenit principala forță politică din Turcia, situația kurdă s-a îmbunătățit considerabil. După 15 ani în care nicio formațiune kurdă nu a reușit să depășească pragul electoral amintit anterior, Partidul Societății Democratice a obținut 22 de locuri în parlament. În ciuda interzicerii acestuia în 2009, kurzii au continuat să se bucure de reprezentare în legislativ prin intermediul Partidului Păcii și Democrației.

Alegerile din iulie 2015 au reprezentat unul dintre cele mai importante momente din punct de vedere al luptei pentru cauza kurdă. HDP, partid care a reușit să integreze drepturile minorității kurde într-un program mai amplu de democratizare a Turciei, s-a plasat pe locul al treilea ca număr de reprezentanți în parlament. Mai mult, în pofida factorilor nefavorabili amintiți anterior, partidul a reușit să-și consolideze o poziție considerabilă în legislativul turc, fiind în același timp cea mai longevivă formațiune politică din istoria recentă a Turciei.

BIBLIOGRAFIE:

- Aksakalli, Vural, Hatice Tekiner-Mogulkoc și Muammer Koc. 2011. "A Quantitative Analysis of Turkey's 2011 Elections." *Insight Turkey*. nr. 4: 189-198.
- Demirtas, Selahattin. 2014. "The Middle East, the Kurdish Peace Process in Turkey, and Radical Democracy." *Turkish Policy Quarterly*, nr. 13: 27-33.
- Fend, Walter J. 2018. "Kurdish political parties in Turkey." în *The Kurds- history, religion, language* (Coord. Wolfgang Taucher, Mathias Vogl, Peter Webinger). Viena: Austrian Federal Ministry of the Interior. 52-88.

- Glazer, Steven A. 1988. "Historical Setting." în *Turkey - a country study*. (Coord. Helen Chapin Met). Washington: Library of Congress.
- Grigoriadi, Ioannis N. și Esra Dilek. 2018. "Struggling for the Kurdish vote: religion, ethnicity and victimhood in AKP and BDP/HDP rally speeches." *Middle East Studies*. vol. 54, nr. 2: 289-303.
- Grigoriadis, Ioannis N. 2016. "People's Democratic Party (HDP) and the 2015 elections." *Turkish Studies*. nr. 17: 39-46.
- Gunter, Michael M. 2016. "The Kurdish issue in Turkey: Back to square one?." *Turkish policy quarterly*. nr. 4: 77-86.
- Hale, William. 1999. "Turkey's domestic political landscape: A glance at the past and the future." *The International Spectator*. nr. 2: 27-46.
- Hassan, Hassan. 2015. *Information and liaison bulletin*, Paris: Institute Kurde de Paris.
- Insel, A. 2017. *Turcia lui Erdogan - Între visul democrației și tentația autoritară*. București: Corint.
- Institute for Security and Development Policy. 2016. "Turkey's Kurdish Conflict: 2015-Present." Accesat în iunie, 26, 2022. <http://isdpeu/publication/turkeys-kurdish-conflict-2015-present/>.
- Madiraci, Berkay. 2017. "Turkey's PKK Conflict Kills Almost 3,000 in Two Years." *Crisis Group*. Accesat în iunie, 23, 2022. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/turkeys-pkk-conflict-kills-almost-3000-two-years>.
- Matin, Kamaran. 2015. "Why is Turkey bombing the Kurds?." *Open Democracy*. nr. 4.
- Peoples Democratic Party. 2015. "Who we are." *HDP*. Accesat în martie, 22, 2022. <https://hdp.org.tr/en/peoples-democratic-party/8760/#>.
- Pitel, Laura. "Fear and dismay as Erdogan tightens grip on Kurdish opposition." *BBC News*. Accesat în martie, 21, 2022. <https://www.ft.com/content/c21a2c78-1767-11ea-9ee4-11f260415385>.
- Taş, Hakki., 2018. "Contained Uncertainty: Turkey's June 2018 Elections and Their Consequences." *GIGA Focus*. nr. 4: 1-13.
- Yildiz, Kerim și Mark Muller. 2009. *The European Union and Turkish Accession - Human Rights and the Kurds*. Londra: Pluto Press.

MOTIVAȚIA ÎNSUȘIRII TEORIILOR CONSPIRAȚIONISTE QANON DE CĂTRE CREȘTINI ȘI EXPANSIUNEA FENOMENULUI ÎN 2022

*Dr. Iulian DINULESCU**

Cu toate că mișcarea QAnon este privită ca fiind una de extremă dreapta, ai cărei membri și-au însușit teorii ale conspirației care aparent nu au nicio legătură cu religia creștină, cercetările științifice și investigațiile jurnalistice ale fenomenului au evidențiat faptul că o parte dintre adepții mișcării sunt persoane religioase, membri ai unor parohii sau congregații creștine, din Statele Unite ale Americii ori din alte state, în care acest fenomen s-a extins.

În prezentul articol va fi evidențiată însușirea teoriilor conspirației QAnon de către membrii unor biserici sau congregații creștine, convingeri privite cu îngrijorare de pastorii respectivelor comunități religioase, aceștia trăgând un semnal de alarmă referitor la dezvoltarea unor sentimente religioase bazate pe precepte biblice îmbinate cu teoriile conspirației QAnon.

Utilizarea unor instrumente științifice, precum realizarea unor sondaje de opinie în evidențierea trendului fenomenului, a reliefat faptul că numărul celor care își însușesc teoriile conspiraționiste QAnon este în creștere, doar în patru luni, din februarie până în iunie 2022, numărul americanilor care cred în aceste teorii crescând cu peste trei milioane.

Cuvinte-cheie: *QAnon, extremism de dreapta, conspirații, creștinism, biserici, credință, religie.*

** Dr. Iulian DINULESCU este doctor în Informații și Securitate Națională, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București. E-mail: iuliandinulescu@gmail.com*

Introducere

În ultimii ani, unii adepți ai creștinismului au îmbrățișat teoriile conspiraționiste QAnon, interpretându-le prin intermediul preceptelor religioase consemnate în Biblie, respectiv conexând preceptele biblice la teoriile conspiraționiste QAnon, pentru stabilirea unui raport de cauzalitate apocaliptic.

Teoriile QAnon au început a fi prezente în biserici creștine din Statele Unite ale Americii (SUA), ideile conspiraționiste fiind amalgamate cu elemente din doctrina creștină. Drept urmare, membrii unor astfel de congregații religioase au interpretat aceste teorii cu ajutorul preceptelor biblice, dar și invers, au găsit și evidențiat foarte multe idei biblice pe care le consideră ca fiind o justificare sau o revelație divină a unor lucruri care se regăsesc în teoriile QAnon.

Ari Shapiro, jurnalist la National Public Radio, a analizat împreună cu jurnalista de investigații Katelyn Beaty, într-o emisiune la respectivul post, „răspândirea teoriei conspirației QAnon în comunitățile creștine din Statele Unite” (Shapiro 2020).

Într-un articol publicat în Religion News Service despre QAnon, Katelyn Beaty¹ afirma că ideile promovate de această grupare se impun în unele biserici creștine, deoarece unele persoane care le frecventează sunt predispuse în a-și însuși teoriile conspirației, întrucât „acești creștini prosperă pe baza unei narațiuni a mușamalizării mediatice” (Beaty 2020 b).

Un alt specialist al fenomenului este Marc-André Argentino, cercetător la Universitatea Concordia, care, într-un articol denumit „Biserica din QAnon: Teoriile conspirației vor forma baza unei noi mișcări religioase?”, spune despre adepții mișcării QAnon că se îndreaptă spre o transformare religioasă creștină. Argentino declara că un grup de adepți QAnon au început să interpreteze ideologia proprie mișcării prin raportare la doctrina creștină, aceștia interpretând Biblia prin intermediul teoriilor conspiraționiste QAnon (Argentino 2020). În scopul demersului său științific de a stabili gradul de religiozitate al adepților mișcării QAnon, pe o perioadă de trei luni începând cu 23 februarie 2020, Argentino a participat online la slujbele religioase publice ale unei biserici QAnon afiliate unei congregații creștin-evangelică, denumită Omega Kingdom Ministry (OKM). Concluzia la care a ajuns respectivul cercetător al fenomenului a fost aceea că în respectiva biserică, teoriile conspiraționiste QAnon sunt pe de o parte „reinterpretate prin intermediul Bibliei”, iar pe de altă parte „servesc drept obiectiv pentru a interpreta Biblia însăși” (Argentino 2020).

Totodată, Adrienne LaFrance descrie mișcarea QAnon într-un articol din „The Atlantic”, denumit „Profețiile Q - Teoriile conspirației americane intră într-o nouă fază periculoasă”, ca fiind una „unită în respingerea în masă a rațiunii, obiectivității și a altor valori ale iluminismului”. Tot aceasta afirma în iunie 2020 că expansiunea mișcării se află abia la început și pune un accent foarte mare pe

¹ Fost redactor-șef al publicației *Christianity Today*.

„un profund sentiment de apartenență”, sens în care apariția mișcării QAnon reprezintă „nașterea unei noi religii” și „nu doar o teorie a conspirației” (LaFrance 2020).

În context, trebuie precizat că factorul declanșator al apariției mișcării QAnon este considerat a fi „Edgar Maddison Welch, individ profund religios și tată a doi copii”, care, înarmat cu mai multe puști de asalt încărcate cu muniție letală, a intrat, în 4 decembrie 2016, în pizzeria Comet Ping Pong din Washington, unde bănuia că ar fi avut loc ritualuri satanice de sacrificare a copiilor (LaFrance 2020). Pizzeria respectivă a fost menționată în mai multe emailuri aparținând fostului șef de cabinet de la Casa Albă, John Podesta, făcute publice de WikiLeaks, în octombrie 2016. Astfel, Edgar Maddison Welch a considerat adevărate informațiile despre Pizzagate și legitimă abordarea sa violentă față de persoanele suspectate de acesta că s-ar întâlni în respectiva unitate de alimentație publică (LaFrance 2020).

Așadar, membrii unor congregații creștine din SUA și-au însușit teoriile conspiraționiste QAnon, întrucât le-au interpretat din perspectiva învățăturilor creștine ca fiind revelații divine pe de o parte și le-au utilizat pentru a completa precepte biblice, pe de altă parte. Dezvoltarea unei astfel de religiozități deformată în raport cu dogmele oficiale ale bisericilor creștine determină o conduită predispusă spre violență.

1. QAnon, bisericile și mediul virtual

Legătura dintre creștinism și teoriile conspirației QAnon este evidențiată chiar și de clerici creștini, lideri ai unor congregații din SUA, care identifică problemele generate de acest fenomen în sânul propriilor comunități religioase.

Astfel, pastorul Mark Fugitt, de la Round Grove Baptist Church in Miller din Missouri, a făcut publică o analiză a teoriilor conspirației însușite de către adepții propriei congregații. Printre acestea, pastorul a enumerat: controlul minții prin intermediul tehnologiei de telecomunicații de generația a cincea cunoscută ca și 5G; moartea oamenilor care poartă măști de protecție împotriva Covid-19, întrucât este falsă ideea că acestea le salvează viața; Bill Gates – patronul Microsoft este rudă cu Satana; teoria germenilor este falsă, în schimb este reală teoria referitoare la Pizzagate; existența unei locații în care o cabală formată din reprezentanți ai elitei mondiale sacrifică ritualic copii; moartea afro-americanului George Floyd a fost doar o simplă strategie de atingere a unor obiective ascunse (Beaty 2020b).

La fel, pastorul Jeb Barr de la *First Baptist Church of Elm Mott Waco* din Texas a afirmat despre însușirea teoriilor QAnon de către creștini, că fenomenul este „extrem de răspândit” deoarece se transmite prin „rețelele sale bisericesti online”. Pastorul a mai afirmat despre enoriașii săi că au convingerea că „comuniștii preiau America și controlează o rețea de pedofilie dintr-o pizzerie” (Beaty 2020b). Teoriile pe care le expun și le propagă adepții QAnon sunt amalgamate cu precepte doctrinare despre Iisus Christos, devenind astfel foarte atractive pentru coreligionari: „QAnon are caracteristici asemănătoare sincretismului – practica de a amesteca

credințele tradiționale creștine cu alte sisteme spirituale, cum ar fi Santeria². O biserică carismatică din Indiana găzduiește slujbe duminicale de două ore, care arată cum profețiile biblice confirmă mesajele lui Q. Liderii săi le spun congregației să nu mai vizioneze mass-media mainstream (chiar și mass-media conservatoare) în favoarea canalelor QAnon YouTube și a site-ului web Qmap.” (Beaty 2020b).

Astfel, este de menționat că QAnon are trăsăturile unei mișcări sincretice, întrucât amalgamează elemente de doctrină și ritualuri creștine, adică „folosește în mod explicit versetele biblice pentru a îndemna adepții să rămână fermi împotriva elitelor rele” (Beaty 2020b) și „proliferează în cercurile evanghelice albe”, cu toate că mulți dintre creștinii care le transmit mai departe nu știu ce reprezintă mișcarea QAnon (Posner 2020).

Multe mesaje ale adepților mișcării QAnon postate în mediul virtual invocă precepte biblice. Unul din acestea care se găsește în Vechiul Testament, în Cartea a doua a Cronicilor, capitolul 7, spune: „Dacă poporul meu, care este chemat pe numele meu, se va smeri și se va ruga și va căuta fața mea și se va întoarce de la căile rele, atunci voi auzi din ceruri și le voi ierta păcatul și le voi vindeca țara” (Holy Bible, 2 Chronicles 7:14). Acest verset biblic este interpretat de adepții religioși QAnon din SUA ca fiind o promisiune a intervenției divine pentru a reforma societatea americană: „Dumnezeu va elibera America de locuitorii satanici ai „statului paralel” (*deep state*³) care conduc o rețea globală de trafic sexual cu copii” (Posner 2020).

Transformarea mișcării QAnon este posibilă datorită unor ramuri ale creștinismului protestant, apărute tot în SUA, care pun accentul pe un lider carismatic. „Mișcarea neo-carismatică este o ramură a creștinismului protestant evanghelic”, spune Marc-André Argentino, din care fac parte „mii de organizații independente” (Argentino 2020).

Liderii mișcării QAnon, așa cum este cazul lui David Hayes, postează o serie de materiale pe platforme de mediatizare, precum YouTube, urmărite de sute de mii de persoane. David Hayes se descrie ca fiind un convertit de la ateism, devenind o persoană credincioasă. Acesta a început să posteze din 12 decembrie 2017 mesaje referitoare la chemarea sa de către divinitate: „Dumnezeu vrea să-mi mențin atenția concentrată asupra politicii și a evenimentelor actuale. După câteva rugăciuni, am decis să fac o prezentare periodică de știri și evenimente curente pe Periscope. Încerc să fac o emisiune pe zi” (LaFrance 2020).

² „Santeria – sau idolatrizarea sfinților – câștigă tot mai mult teren ca practică religioasă în Cuba. Dezvoltată în sânul comunităților de sclavi africani de pe plantațiile de zahăr ale insulei, din secolul al XVIII-lea, e o religie sincretică ce a adoptat elemente din catolicismul spaniol impus, în timp ce a păstrat și credințele principale ale nativilor africani, în special cele ale tribului Yoruba din Nigeria.” (Phil Clarke Hill, n.d.)

³ Conform Dicționarului Merriam-Webster, „deep state” este „o presupusă rețea secretă de oficiali guvernamentali nealeși și uneori de entități private (cum ar fi industria serviciilor financiare și a apărării), care operează în afara legii, pentru a influența și pune în aplicare politica guvernamentală” (Merriam-Webster Dictionary, n.d.).

David Hayes a fost urmărit pe conturile de socializare de un număr mare de persoane. Acesta avea la 15 octombrie 2020 un număr de 391.000 de urmăritori pe canalul YouTube "prayingmedic" al cărui motto era: „O clasă virtuală despre împărăția lui Dumnezeu” și pe care existau link-uri către alte conturi de Twitter și Facebook (Youtube channel "prayingmedic" n.d.), precum și către un website denumit "Mobile Intensive Prayer Unit – The personal blog of Praying Medic" (Blog Mobile Intensive Prayer Unit n.d.). De asemenea, David Hayes era urmărit de 411.246 de persoane pe contul Twitter "Praying Medic (@prayingmedic)" la 15 octombrie 2020 (Praying Medic (@prayingmedic) – Twitter account, n.d.).

Dave Hayes și-a expus ideile prin intermediul mai multor cărți pe care le-a publicat în ultimii ani, titlurile câtorva dintre acestea fiind edificatoare în acest sens: „Calmul dinaintea furtunii” (*Calm before the Storm*) (Q Chronicles), „Vindecarea divină simplificată” (*Divine Healing Made Simple*) (prin care indică modul prin care trebuie făcute exorcizări), „Cele mai nebune aventuri ale mele cu Dumnezeu” (*My Craziest Adventures With God*) (prin care relatează „miracolele la care a fost martor”) și „Activarea percepției spirituale” (*Seeing in the Spirit Made Simple*) (dedicată celor „care doresc să învețe să vadă tărâmurile îngerilor și ale demonilor”) (Blog Mobile Intensive Prayer Unit n.d.).

Un alt exemplu de promotor al acestei mișcări este *Omega Kingdom Ministry OKM*, parte a unei mari congregații religioase denumită *Home Congregations Worldwide* (HCW), care îl are ca și „consilier spiritual” pe un anume Mark Taylor (Argentino 2020), individ convins că „același *stat paralel* care controlează lumea s-a infiltrat și în bisericile tradiționale”, motiv pentru care organizația de care aparține are „responsabilitatea” să curețe „biserica” de aceste elemente intruzive (Pandemic spreads conspiracies far and wide among a range of believers n.d.). Site-ul web deținut de Omega Kingdom Ministry promovează idei în care „teoriile QAnon și referințele biblice” sunt întrepărunse. Astfel, o serie de 10 materiale postate pe platforma YouTube de către HCW a constituit baza „studiului biblic săptămânal” la slujbele de la biserica QAnon menționată, conform celor observate de Marc-André Argentino cu ocazia participărilor sale la serviciile religioase (Argentino 2020). Slujbele au fost oficiate de către Russ Wagner, liderul OKM din Indiana, la începutul slujbei fiind făcute rugăciuni pentru protejarea camerei de filmat împotriva Satanei, urmată o oră de studiu biblic în cadrul căreia a fost explicat și comentat „videoclipul Fall Cabal”⁴ prin „lentila Bibliei și a narațiunilor QAnon”, iar la finalul ceremoniei religioase a avut loc rugăciunea și comuniunea adepților (Argentino 2020).

⁴„Fall Cabal” este în fapt un documentar format din 10 părți, creat de o teoreticiană conspiraționistă olandeză având numele Janet Ossebaard, documentar utilizat pe scară largă în îndoctrinarea membrilor congregațiilor creștine în adepți QAnon, fiind folosit ca material în studiile biblice săptămânale (Argentino 2020).

OKM propagă ideologia politică influențată de creștinism cunoscută ca „Șapte munți ai influenței societale” (*Seven Mountains of Societal Influence*) fiind vizată „transformarea sociopolitică și economică prin Evanghelia lui Isus”, prin intermediul a șapte componente ale societăților respective, și anume: „religie, familie, educație, guvern, mass-media, divertisment și afaceri”. O astfel de teologie se regăsește perfect în ideologia propagată de mișcarea QAnon și „îmbină dorința apocaliptică a QAnon de a distruge societatea „controlată” de statul paralel cu nevoia Împărăției lui Dumnezeu pe Pământ” (Argentino 2020).

Există și alte cazuri de biserici creștine din SUA implicate în propagarea ideilor conspiraționiste QAnon, cum sunt, spre exemplu, Rock Urban Church din Grandville, Michigan, ori lideri religioși, precum Danny Silk – pastorul Bisericii Bethel⁵ și John MacArthur – pastor evanghelist din California (Burke 2020). Aceste cazuri nu sunt singulare, Paul Anleitner⁶ avertizând că există din ce în ce mai mulți „creștini conservatori” care citesc dintr-o așa numită *Biblie QAnon*, clerici care vorbesc despre „statul paralel”, teorii conspiraționiste QAnon dezbătute în cadrul studiilor biblice ori îndoctrinarea creștinilor cu teoriile QAnon de către lideri religioși influenți (Burke 2020). De altfel, creștinii evanghelicici din SUA „sunt ținte naturale pentru QAnon”, întrucât sunt cei care în ultimii 40 de ani au avertizat că vor fi create dezechilibre interioare din cauza amplificării îndoielilor față de societate și față de elite. Aceste sentimente sunt generate de abandonarea adevărului absolut care se găsește doar în cuvântul lui Dumnezeu, consemnat în Biblie (Beaty 2020b).

Obiectivul Omega Kingdom Ministry prezentat pe site-ul web al organizației este acela de „a restabili principiile și practica Creștinismului începând cu secolul I până în secolul al XXI-lea, prin instruirea, înzestrarea și eliberarea liderilor creștini” (Site web Omega Kingdom Ministry n.d.). În acest scop, se urmărește instruirea adeptilor, pe site-ul Home Congregations Worldwide existând resursele informaționale necesare, organizația având drept motto: „Națiuni Ucenice - O comunitate la un moment dat” (Site web Home Congregations Worldwide n.d.).

Jared Stacy, pastor la Spotswood Baptist Church din Fredericksburg, Virginia, spune că teoriile conspirației QAnon sunt însușite în special de membri ai bisericii sale care împărtășesc și distribuie pe Facebook teoriile referitoare la Coronavirus, la conspirația în care este implicat Jeffrey Epstein sau acțiunile pedofililor (Beaty 2020b). La rândul său, John van Sloten, pastor la Marda Loop Church din Calgary, Canada, este de părere că în spatele protestelor împotriva măsurilor dispuse de autorități pentru prevenirea răspândirii infectărilor de COVID-19, inclusiv cele referitoare la purtarea obligatorie a măștilor, se află o „teologie” dezvoltată (Dryden 2020). De aceea, liderii bisericii QAnon le solicită adeptilor „să nu mai urmărească niciun fel de mijloc mass-media” întrucât sunt sataniști, indicându-le în schimb canale pe platforma YouTube care propagă conținut QAnon și pe care

⁵O biserică pentecostală din Redding, California.

⁶Un preot evanghelic din Minneapolis.

să le urmărească zilnic, ca o doză de tratament. Totodată, aceiași clerici le indică enoriașilor să urmărească website-ul Qmap ori *influenceri* ai mișcării QAnon, care distribuie materiale și postează mesaje pe rețele de socializare (Argentino 2020).

Însușirea teoriilor conspiraționiste QAnon de către creștini este evidențiată de atitudinea adoptată de aceștia cu ocazia asaltului din 6 ianuarie 2021 asupra Congresului SUA. Astfel, Jacob Anthony Angeli Chansley, cunoscut drept Jake Angeli și Șamanul QAnon, le-a solicitat companionilor săi să se roage împreună în sala Senatului american: „Îți mulțumim Tată Ceresc pentru că ne-ai oferit această oportunitate... de a trimite un mesaj tuturor tiranilor, comuniștilor și globaliștilor, că aceasta este națiunea noastră, nu a lor. Îți mulțumesc că ai umplut această cameră cu patrioți care te iubesc și care Îl iubesc pe Hristos. Îți mulțumesc că ai permis Statelor Unite ale Americii să renască”, a fost rugăciunea rostită de Șamanul QAnon (Joyce 2022b).

„Deci există acest fel de sfântă treime”, spune Kathryn Joyce despre credincioșii QAnon, „libertate pentru noi, ordine pentru toți ceilalți. Și când această ordine este încălcată, ei primesc violență” (Joyce 2022a). De asemenea, în același context, la un eveniment organizat, în 2022, în SUA și denumit „Patriots Arise”, care a început cu prezentarea unor teorii conspiraționiste, un fost colonel din Forțele Armate ale SUA, având numele Doug Mastriano, a ținut o prelegere cu ocazia evenimentului, iar la finalul acesteia a primit o sabie pe care era inscripționată sintagma: „Pentru Dumnezeu și țară” (Dias 2022). Francine Fosdick, organizatoare de evenimente politice și sociale mediatizate printr-un website prin intermediul căruia a promovat și slogane QAnon, și care a promovat respectivul eveniment, i-a transmis lui Mastriano că a primit sabia „pentru că ai tăiat o mulțime de capete”, transmițându-i totodată că „Voi luptați pentru drepturile noastre religioase, în numele lui Isus Hristos și așa am vrut să vă binecuvântăm cu acea sabie a lui David” (Dias 2022).

Ceea ce atrage atenția este faptul că QAnon nu este considerată a fi o simplă ideologie politică, ci este privită de Katelyn Beaty ca fiind „o viziune spirituală asupra lumii, care cooptează multe idei cu răsunete creștine pentru a promova afirmații false despre ființele umane reale” (Beaty 2020b).

Limbajul utilizat de mișcarea QAnon este unul spiritual-creștin, iar păstrarea permanentă în atenție a dihotomiei maniheene⁷ creează premisele reale ale unei mari treziri a creștinilor prin profeții care provin mai nou de la mesagerul Q. Drept urmare, „este ușor pentru mulți evanghelici albi să își citească Biblia și să conecteze punctele dintre ceea ce citesc acolo și ceea ce aud din surse QAnon” (Beaty 2020a).

Așadar, teoriile conspiraționiste QAnon s-au răspândit și se propagă în continuare prin congregațiile religioase, inclusiv prin intermediul mediului virtual, predicile clericilor fiind adaptate la respectivele teorii și promovate ca

⁷ Dihotomia maniheană este o doctrină religioasă dezvoltată în secolul al III-lea d.Hr. de Mani, un filozof și teolog din Persia, „principiul său fundamental era existența și conflictul etern între binele absolut și răul absolut” (Petsko 2008).

având valoare de adevăr absolut întrucât au fost amestecate cu precepte religioase și biblice pentru a puncta caracterul divin al mesajului transmis. Propagarea mesajului format din teorii conspiraționiste și învățături creștine a generat o religiozitate puternică care i-a determinat pe unii adepți să devină violenți, așa cum este cazul persoanelor care au luat cu asalt Congresul SUA, în 6 ianuarie 2022.

2. Tendințe în evoluția fenomenului QAnon

În urma derulării unor studii în anul 2021, de către Institutul Public de Cercetare a Religiei (*Public Religion Research Institute*) din Washington DC, SUA, prin intermediul mai multor sondaje de opinie ale căror rezultate au fost publicate în 24 februarie 2022, s-a concluzionat că aproximativ 41 de milioane de americani, adică 16% din populația adultă din SUA, erau „credincioși QAnon” (Jenkins 2022). Din totalul participanților la sondaj, respondenții au fost total de acord cu trei afirmații fundamentale ale mișcării QAnon în următoarele procente:

- „Guvernul, mass-media și lumea financiară din SUA sunt controlate de un grup de pedofili, care se închină la Satana și conduc o operațiune globală de trafic sexual cu copii – 16%;

- În curând elitele aflate la putere vor fi răsturnate și liderii de drept vor fi restabiliți – 22%;

- Pentru că situația politică și socială s-a deteriorat atât de mult, adevărații patrioți americani ar putea fi nevoiți să recurgă la violență pentru a salva țara – 18%.” (PRRI Staff 2022b).

Natalie Jackson, director de cercetare la respectivul institut, a afirmat, pe baza rezultatelor sondajelor, că „teoriile conspirației QAnon nu își pierd din popularitate de-a lungul timpului, în ciuda faptului că liderul susținut de ei (n.a. fostul președinte Donald Trump) nu mai este la putere”. Tot aceasta afirmă că „în pofida faptului că acești credincioși sunt diverși din punct de vedere rasial, religios și politic, credința lor unificatoare este aceea că modul lor de viață este atacat și că pentru a-și apăra viziunea proprie asupra țării ar putea fi dispuși să recurgă la violență” (PRRI Staff 2022a).

În urma aplicării sondajelor s-a evidențiat faptul că un procent de 22% din populația adultă americană este „în cea mai mare parte sau complet de acord că urmează o răsturnare de situație în viața politică americană”, 18% din publicul chestionat crede că „violența ar putea fi necesară pentru a salva țara”, iar 16% din americani au convingerea că „guvernul, mass-media și lumea financiară sunt controlate de pedofili care se închină la Satana” (PRRI Staff 2022b).

Tot aceleași sondaje au evidențiat faptul că 59% dintre americanii chestionați consideră că vinovații pentru atacul din 6 ianuarie 2021 asupra Congresului SUA sunt membrii și simpatizanții grupurilor și organizațiilor de extremă dreapta. De asemenea, un procent de 56% dintre cei intervievați cred că vinovat pentru atac este

Donald Trump, fostul președinte SUA, dar și „platformele media conservatoare, care răspândesc teorii ale conspirației și dezinformare” (PRRI Staff 2022b).

Totodată, sondajele au evidențiat faptul că 9% din americani sunt de acord să comită violențe, crezând că astfel țara va fi salvată. Coroborând acest procent cu cel al credincioșilor QAnon care cred că „Dumnezeu a acordat Americii un rol special în istoria omenirii”, procent destul de ridicat, și anume 68% din adepții QAnon au această convingere (PRRI Staff 2022b), este evidențiată o atitudine înclinată spre violență extremă a acestora.

Ian Huff a publicat în 24 iunie 2022 un articol pe website-ul Public Religion Research Institute (PRRI), denumit „QAnon Beliefs Have Increased Since 2021 as Americans Are Less Likely to Reject Conspiracies” („Începând cu 2021, adepții credințelor QAnon s-au înmulțit, deoarece americanii sunt mai puțin susceptibili în a respinge conspirațiile”), în care a evidențiat și rezultatele altor sondaje realizate, urmărind aceleași trei întrebări ca și la cel ale cărui rezultate au fost publicate în 24 februarie 2022 (Huff 2022). Astfel, rezultatele au relevat faptul că un procent de „27% dintre americani sunt de acord că vine o furtună care va mătura elitele de la putere, 19% sunt de acord că violența poate fi necesară pentru a salva țara și 18% sunt de acord că guvernul, mass-media și lumea financiară sunt controlate de pedofili care se închină la Satana” (Huff 2022). Se poate, astfel, observa că în cele patru luni, între datele publicării celor două rezultate, 24 februarie 2022 și 24 iunie 2022, a crescut ușor procentul celor care cred în teoriile conspiraționiste QAnon. Mai precis, în patru luni, numărul americanilor care cred în teoriile conspiraționiste QAnon a crescut cu aproximativ 3,35 milioane, adică 1% din populația Statelor Unite ale Americii (United States Population n.d.).

Dacă în februarie 2022, un procent de 22% din americani credeau că „vine o furtună care va mătura elitele de la putere”, în iunie 2022, un procent de 27% din aceștia aveau această convingere. Similar, dacă în februarie 2022, un procent de 18% din americani credeau că „violența ar putea fi necesară pentru a salva țara”, în iunie 2022, un procent de 19% din aceștia aveau aceeași convingere. Dacă în februarie 2022, un procent de 16% din americani credeau că „guvernul, mass-media și lumea financiară sunt controlate de pedofili care se închină la Satana”, în iunie 2022 un procent de 18% dintre aceștia aveau aceeași convingere (Jenkins 2022; PRRI Staff 2022b). Procentul de 18% din populația SUA reprezintă 60 de milioane de americani (United States Population n.d.).

La finalul lunii iunie 2022, liderul misterios al mișcării QAnon, și anume Q, a postat prin intermediul platformei 8Kun un mesaj pentru americani, în contextul audierilor Congresului SUA referitoare la asaltul din 6 ianuarie 2021 asupra sediului legislativului american. Acest mesaj a fost unul simplu, însă cu puternice reverberații asupra sistemului de credințe și valori al adepților QAnon (Murphy 2022). După mai bine de un an de când nu a mai postat niciun

mesaj, Q a transmis următoarele: „Jucăm din nou jocul?” și „Sunteți gata să vă serviți din nou țara? Aduce-ți-vă aminte jurământul vostru” (Thompson 2022).

Joseph E. Uscinski, conferențiar universitar de științe politice la Universitatea din Miami, cercetător care a studiat mișcarea QAnon, a afirmat că „majoritatea credincioșilor QAnon nu au fost la 6 ianuarie”, în sensul că nu au participat la asaltul asupra Congresului SUA. Conform aceluiași cercetător, acest fapt dezvăluie faptul că fenomenul relevă probleme majore la nivelul societății și nu o cauză, „Q este un simptom al unei probleme mai mari, nu cauza” (Murphy 2022).

Indiferent dacă fundamentul teoriilor conspiraționiste QAnon este axat pe persoana care se află în spatele pseudonimului Q, ori pe alte asemenea teorii, „americani ar trebui să fie îngrijorați de prevalența teoriilor conspirației în viața modernă” (Murphy 2022).

Așadar, prin aplicarea în anul 2021 și în perioada februarie – iunie 2022 a unor seturi de chestionare subsumate unor sondaje de opinie, s-a evidențiat faptul că mișcarea QAnon crește în amploare, numărul adeptilor teoriei conspiraționiste a crescut în patru luni cu câteva milioane de adepty doar în SUA.

Concluzii

Până în prezent, mișcarea QAnon se manifestă cu precădere în spațiul în care se manifestă cultura și spiritualitatea creștină americană. Această concluzie este fundamentată pe faptul că teoriile conspiraționiste QAnon au fost însușite de o serie de biserici și congregații creștine din SUA, care au amalgamat preceptele creștine, în special versetele biblice, cu teoriile conspiraționiste.

Teoriile QAnon au ajuns să fie justificate prin precepte biblice, fiind descrise ca extensii ale profețiilor biblice, dar și invers, teoriile conspiraționiste au dus la evidențierea realității contemporane a ideilor sau învățăturilor consemnate în Biblie.

Aceste propovăduiri religioase ale teoriilor QAnon, inclusiv tratarea lor ca fiind scrieri sacre și studierea în cadrul slujbelor religioase oficiate în zilele de sărbătoare, evidențiază caracterul profund religios al sensului în care se îndreaptă convingerile sau credințele credincioșilor care formează mișcarea QAnon, și anume către apariția unor noi rituri sau confesiuni religioase, ori chiar a unor noi religii de sorginte creștină.

Membrii unor congregații creștine și-au însușit teoriile conspiraționiste QAnon pe fondul convingerilor legate de ideea mușamalizării globale a existenței unei cabale satanice, dar și al interpretării acestor teorii din perspectiva implementării unor precepte biblice și a dreptului divin de a proteja umanitatea împotriva Satanei. Într-un astfel de context, violențele săvârșite în numele unor credințe religioase nu devin doar acceptabile, ci apar ca obligatorii pentru apărarea preceptelor sfinte, așa cum sunt acestea dezvoltate și privite de credincioși. Deși Q nu a mai postat niciun mesaj în ultimul an, mișcarea QAnon nu s-a contractat,

nu a dispărut, ci a rămas într-o stare latentă în urma atacului asupra Congresului SUA, iar credincioșii acesteia este posibil să se activeze la următorul declin.

Amploarea fenomenului este evidențiată de o metodă a cercetării științifice, interviul, instrument care asigură aplicarea sondajelor de opinie și care indică trendul crescător al însușirii teoriilor conspiraționiste QAnon.

Îmbinarea teoriilor conspiraționiste QAnon cu precepte biblice și învățături creștine a determinat apariția unei mișcări cu puternice convingeri împotriva unei părți a populației formată din oameni pe care aceștia îi consideră mesagerii Satanei și pe care trebuie să îi combată, inclusiv cu armele, în numele comunităților creștine, crez în numele căruia sunt dispuși să ucidă, nu numai să fie foarte violenți. Astfel încât, dacă doar un procent de 0,01% dintre adepții americani ai mișcării QAnon, mai precis 6.000 de oameni, adoptă o conduită predispusă spre violență, în numele convingerilor religioase și a teoriilor conspiraționiste, vor mai apărea violențe în perioada următoare sau în următorii ani în SUA.

Amalgamarea preceptelor creștine cu cele ale teoriilor conspiraționiste QAnon au făcut-o adepții și în Europa, nu numai în SUA, iar aceste convingeri vor influența ideile din societate, alegerile și acțiunile unor grupuri sociale. La nivel individual, unele persoane vor deveni violente și chiar vor manifesta disponibilitate în uciderea unor semeni pentru transmiterea unui mesaj către restul populației.

Întrucât are un fundament religios, adoptarea teoriilor conspiraționiste QAnon va genera dihotomie socială și respingerea argumentelor celorlalți, iar apariția unor violențe generate de adepții QAnon nu este supusă condiționării „dacă vor avea loc”, ci se raportează doar la momentul „când vor avea loc”.

BIBLIOGRAFIE:

*** ”Blog Mobile Intensive Prayer Unit - The personal blog of Praying Medic.” URL: <http://mobileintensiveprayerunit.blogspot.com/p/about.html>, accessed on 15.10.2020.

*** ”Mark Taylor Trump Prophecy - #5 Defeated Enemy.” *YouTube videoclip*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CNAACj9erQc>, accessed on 12.10.2020.

*** ”Pandemic spreads conspiracies far and wide among a range of believers.” *Religion Watch*, volume 35, no. 7, n.d. URL: <http://www.religionwatch.com/pandemic-spreads-conspiracies-far-and-wide-among-a-range-of-believers/>, accessed on 19.10.2020

*** ”Praying Medic (@prayingmedic) - Twitter account.” URL: <https://twitter.com/prayingmedic>, accessed on 15.10.2020.

*** ”Site web Home Congregations Worldwide.” URL: <https://homecongregations.org/>, accessed on 12.10.2020.

- *** "Site web Omega Kingdom Ministries," URL: <https://omegakingdomministry.org/>, accessed on 12.10.2020.
- *** "Site web Home Congregations Worldwide – Resurse." URL: <https://homecongregations.org/resources/>, accessed on 12.10.2020.
- *** "Youtube channel "prayingmedic". URL: <https://www.youtube.com/c/prayingmedic/about>, accessed on 15.10.2020.
- Argentino, Marc-André. 2020. „The Church of QAnon: Will conspiracy theories form the basis of a new religious movement?” *The Conversation*, May 18, 2020, URL: <https://theconversation.com/the-church-of-qanon-will-conspiracy-theories-form-the-basis-of-a-new-religious-movement-137859>, accessed on 12.10.2020.
- Beaty, Katelyn. 2020a. "Interview with Ari Shapiro, How QAnon Conspiracy Is Spreading In Christian Communities Across The U.S." *National Public Radio (NPR)*, August 21, 2020, URL: <https://www.npr.org/2020/08/21/904798097/how-qanon-conspiracy-is-spreading-in-christian-communities-across-the-u-s?t=1603407436571>, accessed on 19.10.2020.
- Beaty, Katelyn. 2020b. "QAnon: The alternative religion that's coming to your church." *Religion News Service*, August 17, 2020, URL: <https://religionnews.com/2020/08/17/qanon-the-alternative-religion-thats-coming-to-your-church/>, accessed on 23.10.2020.
- Burke, Daniel. 2020. "How QAnon uses religion to lure unsuspecting Christians." *CNN Religion Editor*, October 15, 2020. URL: <https://edition.cnn.com/2020/10/15/us/qanon-religion-churches/index.html>, accessed on 19.10.2020.
- Dias, Elizabeth. 2022. "The Far-Right Christian Quest for Power: 'We Are Seeing Them Emboldened' - Political candidates on the fringe mix religious fervor with conspiracy theories, even calling for the end of the separation of church and state." *The New York Times*, July 8, 2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/07/08/us/christian-nationalism-politicians.html>, accessed on 22.07.2022.
- Dryden, Joel. 2020. "How conspiracies like QAnon are slowly creeping into some Canadian churches." *CBC News*, Oct 25, 2020. URL: <https://www.cbc.ca/news/canada/calgary/marc-andre-argentino-qanon-john-van-sloten-ambrose-1.5766756>, accessed on 30.10.2020.
- Hill, Phil Clarke. n.d. "Santeria e noua religie favorită a cubanezilor." URL: <https://www.vice.com/ro/article/3b7vyn/santeria-in-cuba-phil-clarke-hill>, accessed on 14.09.2022.
- Holy Bible. n.d. New International Version®, NIV®, by Biblica, Inc.®, *2 Chronicles, chapter 7, verse 14*, URL: <https://www.biblegateway.com/passage/?search=%2C+2+Cronici+7%3A14&version=NIV>, accessed on 27.10.2020.

- Huff, Ian. 2022. "QAnon Beliefs Have Increased Since 2021 as Americans Are Less Likely to Reject Conspiracies." *Public Religion Research Institute*, 06.24.2022. URL: <https://www.ppri.org/spotlight/qanon-beliefs-have-increased-since-2021-as-americans-are-less-likely-to-reject-conspiracies/>, accessed on 10.07.2022.
- LaFrance, Adrienne. 2020. "The Prophecies of Q - American conspiracy theories are entering a dangerous new phase." *The Atlantic*, June 2020. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2020/06/qanon-nothing-can-stop-what-is-coming/610567/>, accessed on 15.10.2020.
- Jenkins, Jack. 2022. "QAnon draws from several faith groups, numbers more than 40 million." *Religion News Service*, February 24, 2022. URL: <https://religionnews.com/2022/02/24/study-qanon-draws-from-several-faith-groups-numbers-more-than-40-million/>, accessed on 10.07.2022.
- Joyce, Kathryn. 2022a. "From the Pilgrims to QAnon: Christian nationalism is the "asteroid coming for democracy" – Scholar Samuel Perry says the myth of a "Christian nation" has distorted American history from 1690 to Trump." *Salon*, April 29, 2022. URL: <https://www.salon.com/2022/04/29/from-the-pilgrims-to-qanon-christian-nationalism-is-the-asteroid-coming-for-democracy/>, accessed on 22.07.2022.
- Joyce, Kathryn. 2022b. "How Christian nationalism drove the insurrection: A religious history of Jan. 6 - Fanatical, extreme religious faith wasn't incidental to last year's Capitol assault: It was a central driving force." *Salon*, January 6, 2022. URL: <https://www.salon.com/2022/01/06/how-christian-nationalism-drove-the-insurrection-a-religious-history-of-jan-6/>, accessed on 22.07.2022.
- Merriam-Webster Dictionary. n.d. „Word: deep state." URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/deep%20state>, accessed on 22.07.2022.
- Murphy, Margi. 2020. "Return of Q Comes as Web Conspiracies Thrive, Researcher Says." *Bloomberg – Europe Edition*, July 6, 2022. URL: <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-07-06/qanon-return-comes-as-web-conspiracies-thrive>, accessed on 12.10.2020.
- Petsko, Gregory A. 2008. "The new Manichaeans." *Genome Biology*, volume 9, issue 5, 2008. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2441478/>, accessed on 17.09.2022.
- Posner, Sarah. 2020. "The Evangelicals Who Are Taking On QAnon - Some leaders are trying to save their flocks from the lure of the online conspiracy theory." *The New York Times*, Sept. 17, 2020. URL: <https://www.nytimes.com/2020/09/17/opinion/evangelicals-qanon.html?auth=login-google>, accessed on 22.10.2020.
- PRRI Staff. 2022a. "New PRRI Report Reveals Nearly One in Five Americans and One in Four Republicans Still Believe in QAnon Conspiracy Theories." *Public Religion Research Institute*, 02.24.2022. URL: <https://www.ppri.org/press-release/new-ppri-report-reveals-nearly-one-in-five-americans-and-one>

in-four-republicans-still-believe-in-qanon-conspiracy-theories/, accessed on 10.07.2022.

PRRI Staff. 2022b. "The Persistence of QAnon in the Post-Trump Era: An Analysis of Who Believes the Conspiracies." *Public Religion Research Institute*, 02.24.2022. URL: https://www.prrri.org/research/the-persistence-of-qanon-in-the-post-trump-era-an-analysis-of-who-believes-the-conspiracies/#_ftn3, accessed on 10.07.2022.

Shapiro, Ari. 2020. "How QAnon Conspiracy Is Spreading In Christian Communities Across The U.S." *National Public Radio (NPR)*, August 21, 2020. URL: <https://www.npr.org/2020/08/21/904798097/how-qanon-conspiracy-is-spreading-in-christian-communities-across-the-u-s?t=1603407436571>, accessed on 19.10.2020.

Thompson, Stuart A.. 2022. "The Leader of the QAnon Conspiracy Theory Returns – Three posts on Friday night signaled the resurfacing of a figure who used a variety of conspiracy theories to marshal support for Donald J. Trump." *New York Times*, June 25, 2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/06/25/technology/qanon-leader-returns.html>, accessed on 12.10.2020.

United States Population. n.d. *Worldometers*. URL: <https://www.worldometers.info/world-population/us-population/>, accessed on 23.07.2022.

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ STRATEGII XXI

Panelul CSSAS „Studii de Securitate și Apărare”

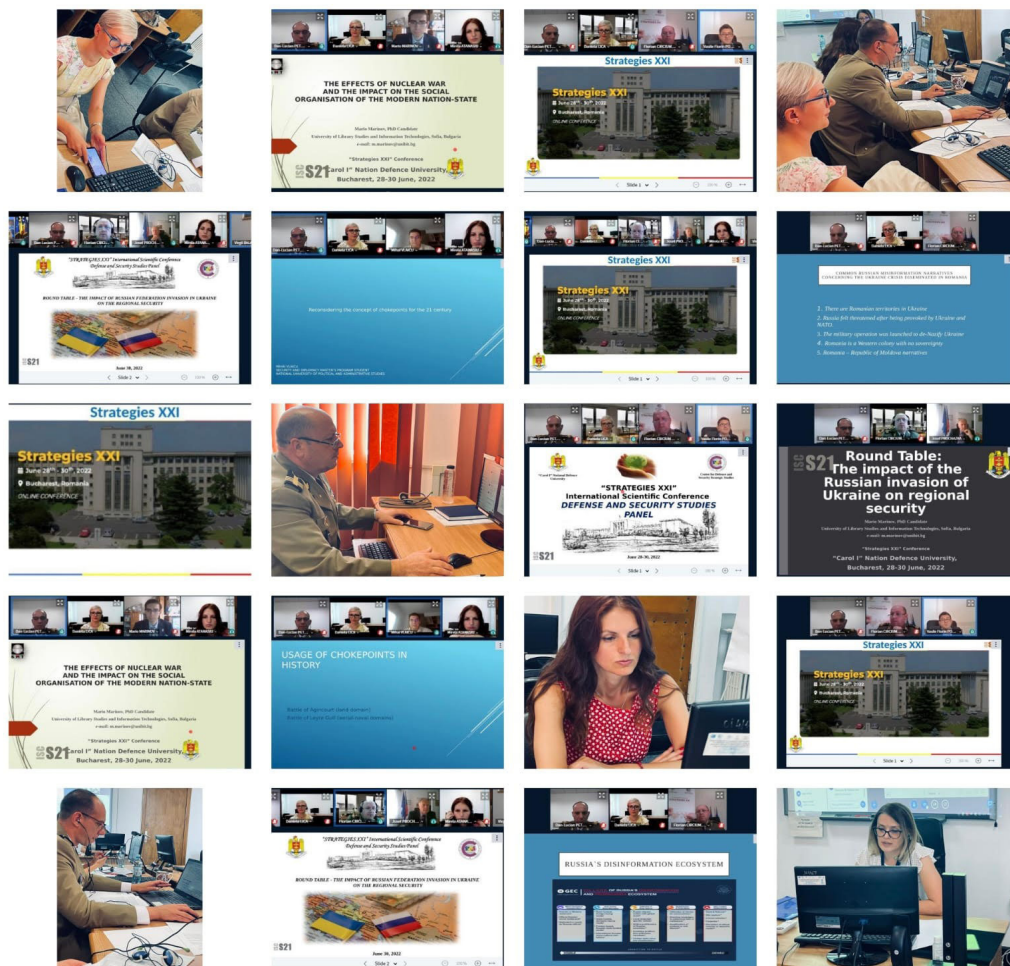
28-30 iunie 2022

În anul universitar 2021-2022, *Conferința Științifică Internațională STRATEGII XXI* s-a desfășurat în format hibrid, sub patronajul comun al Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS), Facultății de Securitate și Apărare, Facultății de Comandă și Stat Major și cel al Școlii Doctorale, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, în perioada 28-30 iunie. Evenimentul științific s-a derulat integral în limba engleză și a cuprins patru paneluri, fiecare atribuit structurilor organizatorice, având ca scop oferirea unui forum pentru schimbul academic de idei, opinii și comunicarea celor mai recente rezultate ale cercetării științifice în domeniul securității și apărării.

Ediția din acest an a panelului condus de către CSSAS, desfășurat în 30 iunie 2022, intitulat *Studii de Securitate și Apărare*, a înglobat patru cadre tematice de dezbateri, astfel:

- *Concepte și teorii în domeniul securității și apărării;*
- *Reziliență și bună guvernare;*
- *Zone de interes strategic – tendințe globale;*
- *Forțele armate și societatea.*

Panelul conferinței a fost împărțit în două sesiuni de dezbateri. Prima sesiune a fost conturată de lucrări axate pe subiecte precum: cooperarea civil-militară, operațiuni militare multidomeniu, abordare strategică aerospațială, industria spațială, valul de refugiați ucraineni, reziliența României în contextul actual de securitate, conceptul ”chokepoints” pentru secolul XXI, criza de coeziune, compasul strategic, conceptul strategic, autonomia strategică, războiul ruso-ucrainean, arme nucleare, conflict nuclear, organizarea socială, colapsul societății, migrația strategică, opinia publică europeană, sancțiunile economice, economia rusă, economia europeană etc.

Fotografie eveniment: Conferința Științifică Internațională STRATEGII XXI
Panelul CSSAS „Studii de Securitate și Apărare”

Cea de-a doua sesiune a fost marcată de organizarea Mesei Rotunde „*Impactul invaziei Federației Ruse asupra securității regionale*”, în cadrul căreia au fost dezbătute și analizate, în mod obiectiv, evenimentele generate de noua realitate geopolitică și geostrategică din proximitatea estică, concentrându-se pe mai multe dimensiuni ale acesteia, politice, militare, juridice, economice, sociale și informaționale. Evenimentul s-a axat pe discuții deschise între participanții români, dar și cu reprezentanții străini din instituții omoloage, și anume: domnul Pavel Anastasov, manager de program, Instituția de Apărare și consolidarea capacităților, sediul NATO, Belgia; domnul conferențiar universitar doctor János Besenyő, Universitatea Óbuda, Ungaria; domnul cercetător științific doctor Tamás Csiki Varga, Institutul pentru Studii Strategice și de Apărare din Universitatea Națională de Servicii Publice Budapesta, Ungaria; domnul profesor asociat doctor Josef

Procházka din cadrul Universității de Apărare din Brno, Republica Cehă; domnul colonel Andrzej Lis, directorul Centrului de Doctrină și Instruire al Forțelor Armate din Polonia și domnul cercetător științific Mario Marinov, Universitatea de Studii de Bibliotecă și Tehnologii Informaționale, Bulgaria.

"STRATEGIES XXI" International Scientific Conference
Defense and Security Studies Panel

ROUND TABLE - THE IMPACT OF RUSSIAN FEDERATION INVASION IN UKRAINE
ON THE REGIONAL SECURITY

ISS21

June 30, 2022

Fotografie eveniment: Conferința Științifică Internațională STRATEGII XXI
Panel CSSAS-Masa Rotundă: *The impact of Russian Federation invasion in Ukraine on the regional security/Impactul invaziei Federației Ruse asupra securității regionale*

Activitatea de anvergură a fost onorată și de data aceasta de prezența în număr mare, contribuția științifică și implicația valoroasă a participanților. Astfel, manifestarea științifică și-a atins obiectivele principale prin exprimarea opiniilor și comunicarea celor mai noi rezultate ale cercetării în domeniile securității și apărării, managementului crizelor și prevenirii conflictelor, sistemelor informaționale și a securității cibernetice, istoriei militare, dreptului internațional public, fenomenului militar contemporan, precum și în domenii conexe acestora.

Informații despre viitoarele evenimente organizate de către CSSAS le puteți găsi pe site, la rubrica manifestări științifice (<https://cssas.unap.ro/ro/manifestari.htm>).

Raluca STAN*
Otilia LEHACI**

* **Raluca STAN** își desfășoară activitatea la Compartimentul Manifestări științifice din cadrul CSSAS. E-mail: stan.raluca@unap.ro

** **Otilia LEHACI** își desfășoară activitatea la Compartimentul Manifestări științifice din cadrul CSSAS. E-mail: lehaci.otilia@unap.ro

GHID PENTRU AUTORI

Le mulțumim celor interesați să publice în revista științifică bilingvă *Impact strategic* și le supunem atenției, totodată, aspectele pe care trebuie să le aibă în vedere la redactarea articolelor.

PRINCIPALELE CRITERII DE SELECȚIE

- ✓ **Circumscrierea în aria tematică a revistei – studii strategice și de securitate** și în următoarele domenii: actualitatea politico-militară; tendințe și perspective în domeniile securitate, apărare, geopolitică și geostrategie, relații internaționale, societatea informațională; problematica păcii și a războiului; managementul conflictelor; strategie militară; securitate cibernetică; istorie militară.
- ✓ **Originalitatea** – argumentare proprie; caracter de noutate; să nu fi fost publicat anterior.
- ✓ **Caracter științific/academic** al lucrării – stil neutru, obiectiv, argumentarea afirmațiilor și precizarea tuturor resurselor bibliografice utilizate.
- ✓ **Bibliografie relevantă**, care să cuprindă lucrări de prestigiu și surse recente, redactată conform modelului prezentat în Ghid.
- ✓ **Redactarea în limba română și în limba engleză să corespundă standardelor academice.**
- ✓ **Adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă**, expuse în continuare.

DIMENSIUNEA ARTICOLULUI ȘI NORME DE EDITARE

- ✓ **Dimensiunea articolului** poate varia între **6 și 12 pagini (25.000 - 50.000 de caractere)**, incluzând bibliografia și figurile.
- ✓ **Setări pagină:** margini 2 cm, format A 4.
- ✓ Articolul se va scrie cu **font Times New Roman, dimensiune corp 12, spațiere la 1 rând, cu diacritice.**
- ✓ Denumirea fișierului în limba română trebuie să conțină numele autorului și titlul articolului și nu se scrie cu diacritice. Salvarea se va face ca document Word (.doc/.docx).

STRUCTURA ARTICOLULUI

- ✓ **Titlul** articolului (centrat, scris cu majuscule, bold, font 24).

- ✓ **O prezentare de autor** succintă, care să cuprindă următoarele elemente (după caz): grad militar, titlu didactic/cercetare, titlu științific, prenume, nume, funcția deținută la principala afiliere instituțională, în cazul doctoranzilor – domeniul cercetării, universitatea –, orașul, țara de reședință, e-mail.
- ✓ Un **rezumat** relevant, de circa 150 de cuvinte (caractere italice).
- ✓ 6-8 **cuvinte-cheie** (caractere italice).
- ✓ **Introducere/Considerații preliminare** (nu se numerotează).
- ✓ **Două-patru capitole**, eventual subcapitole.
- ✓ **Concluzii** (nu se numerotează).
- ✓ Opțional, dacă se consideră util pentru argumentare, pot fi incluse în articol **tabele/grafice/imagini**, cu trimitere din text către acestea. **Pentru a fi asigurată lizibilitatea, acestea vor fi expediate redacției și separat, odată cu articolul, în format .jpeg / .png / .tiff.**

În cazul tabelelor, deasupra se scrie, „**Tabelul nr. X:** titlu”, iar în cazul imaginilor eg. hărți etc., dedesubt se scrie **Figura nr. X:** titlu”. În ambele cazuri, se menționează sursa (dacă este cazul) dedesubt.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Toate sursele bibliografice citate se indică în limba în care au fost consultate, cu transliterație în caractere latine, unde este cazul (de ex., în cazul folosirii caracterelor chirilice, arabe etc.).

Pentru versiunea articolului în limba engleză recomandăm ca titlurile lucrărilor în limba română să fie traduse, între paranteze, în limba engleză.

Articolul va cuprinde citări în text și bibliografie (în ordine alfabetică), conform *The Chicago Manual of Style*¹, din care am exemplificat câteva categorii de lucrări.

CARTE

Bibliografie

Grazer, Brian, and Charles Fishman. 2015. *A Curious Mind: The Secret to a Bigger Life*. New York: Simon & Schuster.

Smith, Zadie. 2016. *Swing Time*. New York: Penguin Press.

Citare în text

(Grazer and Fishman 2015, 12)

(Smith 2016, 315–16)

CAPITOL DIN CARTE

În secțiunea dedicată Bibliografiei, includeți intervalul de pagini dedicat capitolului respectiv. În text, menționați paginile corespunzătoare citării.

¹ URL: https://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide/citation-guide-2.html

Bibliografie

Thoreau, Henry David. 2016. „Walking.” In *The Making of the American Essay*, coordonat de John D’Agata, 167–95. Minneapolis: Graywolf Press.

Citare în text

(Thoreau 2016, 177–78)

ARTICOL

În secțiunea Bibliografie, includeți intervalul de pagini pentru întregul articol. În text, menționați paginile din care ați citat. Pentru articolele consultate online, includeți o adresă URL sau numele bazei de date în secțiunea Bibliografie. Majoritatea articolelor din revistă afișează un cod DOI (Digital Object Identifier). Un cod DOI formează un URL permanent care începe cu <https://doi.org/>

Bibliografie

Keng, Shao-Hsun, Chun-Hung Lin, and Peter F. Orazem. 2017. „Expanding College Access in Taiwan, 1978–2014: Effects on Graduate Quality and Income Inequality.” *Journal of Human Capital* 11, no. 1 (Spring): 1–34. <https://doi.org/10.1086/690235>.

LaSalle, Peter. 2017. „Conundrum: A Story about Reading.” *New England Review* 38 (1): 95–109. Project MUSE.

Citare în text

(Keng, Lin, and Orazem 2017, 9–10)

(LaSalle 2017, 95)

SURSE INTERNET

Bibliografie

Bouman, Katie. 2016. „How to Take a Picture of a Black Hole.” Filmed November 2016 at TEDxBeaconStreet, Brookline, MA. Video, 12:51. https://www.ted.com/talks/katie_bouman_what_does_a_black_hole_look_like

Google. 2017. „Privacy Policy.” Privacy & Terms. Last modified April 17, 2017. <https://www.google.com/policies/privacy/>

Yale University. n.d. „About Yale: Yale Facts.” Accessed May 1, 2017. <https://www.yale.edu/about-yale/yale-facts>

Citare în text

(Bouman 2016)

(Google 2017)

(Yale University, n.d.)

ȘTIRI SAU ARTICOL DIN REVISTĂ

Articole din ziar sau preluate de pe pagini de web, din reviste sau de pe bloguri sunt citate în mod similar. În secțiunea Bibliografie se repetă anul, ziua, luna surselor citate. Dacă articolul este consultat online, se include adresa de URL sau numele bazei de date.

Bibliografie

Manjoo, Farhad. 2017. „Snap Makes a Bet on the Cultural Supremacy of the Camera.” *New York Times*, March 8, 2017. <https://www.nytimes.com/2017/03/08/technology/snap-makes-a-bet-on-the-cultural-supremacy-of-the-camera.html>

Mead, Rebecca. 2017. „The Prophet of Dystopia.” *New Yorker*, April 17, 2017.

Pai, Tanya. 2017. „The Squishy, Sugary History of Peeps.” *Vox*, April 11, 2017. <http://www.vox.com/culture/2017/4/11/15209084/peeps-easter>

Citare în text

(Manjoo 2017)

(Mead 2017, 43)

(Pai 2017)

Pentru mai multe exemple, vă rugăm să consultați *The Chicago Manual of Style*.

EVALUAREA ȘTIINȚIFICĂ a articolelor se realizează, conform procesului *double blind peer review*, de către cadre didactice universitare și cercetători științifici specialiști în domeniul în care se circumscrie articolul. Identitatea autorilor nu este cunoscută de evaluatori, iar numele evaluatorilor nu este dezvăluit autorilor.

Concluziile raportului de evaluare sunt aduse la cunoștința autorilor, ele reprezentând argumentul pentru acceptarea/respingerea articolelor.

În urma evaluării, există trei posibilități:

- a) *acceptarea articolului spre publicare ca atare sau cu modificări minore;*
- b) *acceptarea articolului spre publicare cu modificări/completări de substanță sau*
- c) *respingerea articolului.*

Aducem la cunoștința autorilor că, anterior evaluării, articolele sunt supuse unui proces de *analiză antiplagiat* (www.sistemantiplagiat.ro).

TRIMITEREA ARTICOLELOR

Primim articole pe tot parcursul anului.

Autorii români vor trimite articolele în format electronic inițial **numai în limba română** la adresa de e-mail a redacției, impactstrategic@unap.ro, în vederea evaluării.

Versiunea în limba engleză a articolului se predă redacției în termenul stabilit de comun acord (termen standard: două săptămâni) și va corespunde formei finale a materialului în limba română. Traducerea în limba engleză (British English sau American English, respectând principiul consecvenței) trebuie să fie completă și corectă, corespunzătoare standardelor academice, ediția în limba engleză fiind difuzată comunității științifice internaționale și indexată în baze de date internaționale.

NOTA BENE

Autorilor nu li se cer taxe pentru publicare și nici nu sunt remunerați.

Redacția își rezervă dreptul de a face sau de a solicita autorilor modificări ce se impun pe text.

Citatele din lucrări/documente oficiale (legi, tratate etc.) și din declarațiile existente în limba engleză ale unor personalități trebuie preluate ca atare din original.

Ghilimelele se notează astfel: în limba română „...”, iar în limba engleză: “...”.

Materialele nu vor conține informații clasificate. Personalul militar și civil angajat al MApN va trimite materialele destinate publicării însoțite de avizul structurii de securitate al unității în care este încadrat autorul.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor, în conformitate cu Legea nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare.

Articolele publicate sunt supuse legii copyright. Toate drepturile sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”, indiferent dacă se are în vedere întregul material sau numai o parte a acestuia, în special drepturile privind traducerea, retipărirea, reutilizarea ilustrațiilor, citatele, difuzarea prin mass-media, reproducerea pe microfilme sau orice alt mod și stocarea în baze de date. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, dacă este precizată sursa.

Nerespectarea acestor instrucțiuni va atrage respingerea articolului. Trimiterea articolului către redacție constituie implicit acordul autorului în privința celor expuse.

Pentru mai multe detalii despre publicație, puteți accesa site-ul nostru, <http://impactstrategic.unap.ro/index.html>, sau puteți contacta redacția la adresa de e-mail: impactstrategic@unap.ro

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN

Lucrarea conține 68 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

E-mail: editura@unap.ro

Tel: 021/319.40.80/215